

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 37

София, четвъртък 2 февруарий

1933 г.

42. заседание

Вторник, 31 януарий 1933 година.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариев въ 16 ч. 40 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Стр.

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 889

Законопроекти:

- 1) за несвикване окръжните съвети на редовна сесия. (Трето четене) 890
- 2) за отпускане безвъзмездно отъ Главната дирекция на българските държавни железници

- старото приемно здание на гара Хасково (по тѣснопѣжната линия) на благотворителния комитетъ „Утеха“ при Хасковската окръжна постоянна комисия. (Трето четене) 890
- 3) за закриване на окръжните съвети. (Първо четене — разискване) 890

Дневенъ редъ за следващото заседание 908

Председателстващъ Н. Захариев: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присѣствуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ, Бечевъ Милко, Бешковъ д-ръ Иванъ, Бобошевски Цвѣтко, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ Асенъ, Буровъ Атанасъ, Василевъ Василъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Иванъ, Василевъ Йото, Василевъ Ради, Велчевъ Иванъ, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Юсеинъ, Ганевъ Георги, Гашевски Никола, Георгиевъ Георги, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Деневъ Андрей, Пеневъ, Деневъ Сѣби, Димитровъ, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ Коста Желевъ, Доброволски Стефанъ, Докумовъ Борисъ, Долбински Димитъръ, Дуковъ Иванъ, Думановъ д-ръ Никола, п. Захариевъ Захари, Ивановъ Запрянъ, Икономовъ Андрей, Илиевъ Илия, Йордановъ Желю, Казанаклиевъ Георги, Казаназирски Георги, Капитановъ Анастасъ, Караджовъ Костадинъ, Каракашевъ Никола, Киселички Христо, Кораковъ Крумъ, Косевъ Костадинъ, Кулевъ д-ръ Тодоръ, Куртевъ Иванъ, Кършовски Крумъ, Лоловъ Господинъ, Лѣкарски Иванъ, Мариновъ Василъ, Маринчевъ Георги, Мартулковъ Алекси, Марчевъ Никола, Мечкарски Тончо, Мирски Христо, Момчиловъ Стоянъ, Момчиловъ Тодоръ, Мустафовъ Али, Наумовъ Александъръ, Нейчевъ Адамъ, Неновъ Атанасъ, Николовъ Лазаръ, Орозовъ Александъръ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Петко, Петковъ Стефанъ, Петровъ Георги, Петровъ Никола, Поповъ Никола, Радевъ Георги, Радоловъ Александъръ, Райковски Минко, Рангеловъ Раденко, Рафаиловъ Филипъ, Ризовъ Стойне, Родевъ Христо, Русиновъ Костадинъ, Савовъ Велико, Савовъ Николай, Сажковъ Янко, Свиначевъ Добри, Синигерски Младенъ, Славовъ Кирилъ, Станевъ Митю, Станковъ Владимиръ, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Тодоровъ Димитъръ, Томчевъ Ангелъ, Тотевъ Деню, Тошевъ Никола, Фенерковъ Пе-

теръ, Филиповъ Стоянъ, Христовъ Александъръ, Христовъ Димитъръ, Цанковъ Иванъ, Цановъ д-ръ Асенъ, Цановъ Стефанъ, Цачевъ Цачо, Цокковъ Герго, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Чорбаджиевъ Петко, Шидерски Ефремъ, Шишковъ Георги, Юртовъ Георги, Якимовъ Тодоръ и Янакиевъ Василъ)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следните народни представители:

- На г. Желю Йордановъ — 5 дни;
- На г. Стефанъ Доброволски — 4 дни;
- На г. Владимиръ Станковъ — 3 дни;
- На г. Александъръ Орозовъ — 3 дни;
- На г. Костадинъ Косевъ — 3 дни;
- На г. Стефанъ Цановъ — 1 день;
- На г. Павелъ Георгиевъ — 1 день;
- На г. Георги Маринчевъ — 1 день;
- На г. Иванъ Велчевъ — 1 день и
- На г. Никола Поповъ — 7 дни.

Народниятъ представителъ г. Захари п. Захариевъ моли да му се разреши 30-дневенъ отпускъ по болестъ. Представя медицинско свидетелство. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Драгомиръ Апостоловъ моли да му се разреши 2-дневенъ отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 21 день. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Илия Добревъ Илиевъ моли да му се разреши 2-дневенъ отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 27 дни отпускъ. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Василъ Василевъ моли да му се разреши 30-дневенъ отпускъ по важни домашни причини. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ

отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Георги Вангеловъ Радевъ моли да му се разреши 3-дневенъ отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 21 день. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — **трето четене законопроекта за несвикване на окръжнитѣ съвети на редовна сесия.**

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ С. Йовевъ (д): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Които приематъ на трето четене законопроекта за несвикване на окръжнитѣ съвети на редовна сесия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 18)

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — **трето четене законопроекта за отпускане безвъзмездно отъ Главната дирекция на българскитѣ държавни желѣзници старото приемно здание на гара Хасково (по тѣсноспжната линия) на благотворителния комитетъ „Утеха“ при Хасковската окръжна постоянна комисия.**

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ С. Йовевъ (д): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Които приематъ на трето четене законопроекта за отпускане безвъзмездно отъ Главната дирекция на българскитѣ държавни желѣзници старото приемно здание на гара Хасково (по тѣсноспжната линия) на благотворителния комитетъ „Утеха“ при Хасковската окръжна постоянна комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 19)

Пристъпваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — **първо четене законопроекта за закриване на окръжнитѣ съвети.**

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ С. Йовевъ (д): Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 32)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Антонъ Кантарджиевъ.

А. Кантарджиевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Внесенъ е въ Народното събрание законопроектъ за закриване на окръжнитѣ съвети — една много голѣма реформа, която, по моето дълбоко убеждение, ще има грамадни последици въ нашия общественъ и държавенъ животъ. Какви ще бѣдатъ тѣзи последици, азъ отъ мѣстото, на което съмъ застаналъ, не искамъ да прогнозирамъ, но това мое разбиране ми диктува да отправя апелъ къмъ народното представителство да вложи всичкото си внимание, всичкитѣ си познания и всичкото си старание въ обсъждане на тая реформа, въ обсъждане на законопроекта за закриване на окръжнитѣ съвети. Съ това разбиране заставамъ азъ на трибуната. Азъ не ида тукъ, макаръ — нека отъ самото начало да кажа — че не съмъ за този законопроектъ, да го атакувамъ или да атакувамъ реформата, като такава, каквато тя ни се представява, но азъ искамъ да направя предъ народното представителство едно изложение на фактическото положение на нѣщата, да кажа онова, което азъ зная и разбирамъ по тѣзи въпроси, бидейки въ продължение на 12—13 години окръженъ съветникъ, бидейки въ продължение на 12—13 години въ непрекъснатъ контактъ съ така нареченото у насъ окръжно дѣло и, правейки това изложение, да мога да заключа за себе си, а да помоля заедно съ това и вие да заключите заедно съ менъ, че окръжнитѣ съвети сѣ една полезна институтция въ България и че закриването имъ не може да допринесе ония благотворни резултати, които на пръвъ погледъ се преследватъ съ този законопроектъ.

Напоследѣкъ въ нашата страна отъ много трибуни, кои повече, кои по-малко обществени, отъ много мѣста се повдигна — позволете ми този изразъ — вой срещу окръжнитѣ съвети и то винаги отъ хора, които най-малко сѣ ги познавали, винаги отъ хора, които най-малко сѣ били въ контактъ съ тѣхъ, по-право казано, отъ хора, които най-малко сѣ познавали благотворното влияние, което тѣ сѣ оказали въ нашия общественъ, въ нашия социаленъ животъ. Винаги, когато съмъ слушалъ тия, които сѣ говорили и продължаватъ да говорятъ, кога повече академично, кога по-малко

академично противъ окръжния съветъ като институтъ, каквѣто ние сега го наблюдаваме, у менъ е засѣдало дълбоко убеждението, че това сѣ хора, които не сѣ имали контактъ съ тия институти, които не сѣ били всрѣдъ народа, за да разбератъ какъ той гледа на окръжнитѣ съвети и какъ този народъ се ползува отъ тѣхното съществуване. Азъ съмъ ималъ много пѣти случаи въ срѣди интелигентни, въ срѣди, носителки на едни, какъ да кажа, разбирания на по-културни хора, агитирайки за избори за окръжни съвети, да питатъ какво е това окръженъ съветъ и съ какво се той занимава. Не еднократно съмъ ималъ случаи, бидейки въ съдийски срѣди, бидейки въ адвокатски срѣди, бидейки въ срѣди на хора, които все-таки могатъ — или трѣбва да се предполага, че могатъ — бързо да се ориентиратъ въ дадена материя, да ми задаватъ въпроса какво е това окръженъ съветъ и съ какво се той занимава. Когато на интелигентъ отъ такъвъ рангъ — въ най-добрата смисълъ на думата, нека това се забележи — почнешъ да му обяснявашъ какво е окръженъ съветъ, той не може да те разбере, защото очевидно той никога не е билъ въ контактъ съ ползата отъ тия институти.

Окръжнитѣ съвети въ България, г. г. народни представители, съществуватъ по закона отъ 1882 г., публикуванъ въ „Държавенъ вестникъ“, брой 118 отъ 14 октомври с. г. Така създадениятъ тогава законъ за окръжни съвети е претърпѣлъ редица измѣнения до 1928 г., на брой около 20. Законътъ за окръжнитѣ съвети, респ. самитѣ институти, наречени окръжни съвети, не еднократно е имало случаи да бѣдатъ поставени предъ угроза — позволете ми този изразъ — предъ която сега сѣ поставени. Не еднократно тѣ сѣ били поставяни предъ тая угроза, не еднократно тая угроза ги е сполетявала. Законътъ за окръжнитѣ съвети е билъ отмѣняванъ, институти, наречени окръжни съвети, сѣ били унищожавани, за да се убедятъ и тия, които сѣ ги унищожавали навремето, че това сѣ полезни институти, и само една година или по-малко отъ една година следъ унищожаването имъ отново да ги възстановятъ. Имало е измѣнение на редица членове отъ закона за окръжнитѣ съвети, каквѣто е случалъ, напр., въ 1899 г., когато почти цѣлитъ законъ за окръжнитѣ съвети е билъ отмѣненъ съ измѣнението на редица членове — 4, 5, 6, 67, 68 и т. н. и т. н., за да се върнемъ само следъ една година отново на положението, което сами сме измѣнили презъ 1899 г.

Презъ тоя дълъгъ периодъ — ако мога да го нарека въобщо дълъгъ — на своя животъ окръжнитѣ съвети, за голѣмо съжаление, никога не сѣ спирали върху себе си вниманието на голѣмитѣ политически хора у насъ. Всичкитѣ голѣми политически хора у насъ сѣ гледали на тия институти съ едно пренебрежение, съ една — позволете ми изрази — недостатъчна сериозност. Никога никога не се е мѣчилъ, реформирайки ги, да ги постави на онова положение, въ което тѣ трѣбва да бѣдатъ, за да могатъ да играятъ своята спасителна, своята благотворна роля. Едвамъ въ 1908 г. въ окръжнитѣ съвети навлиза голѣмъ брой интелигентия съ по-други разбирания за демокрация, съ по-други разбирания за самоуправление, съ по-други разбирания за реформиране на окръжнитѣ съвети и за поставянето имъ на оная база, на която тѣ трѣбва да стоятъ, за да могатъ да играятъ своята спасителна и благотворна роля. Въ 1908 г., казвамъ, въ окръжнитѣ съвети навлиза голѣмъ брой интелигентия съ по-други разбирания и съ по-друга амбиция отъ тия, за които преди малко ви говорихъ. И отъ онова положение на лутане, отъ онова положение на несигурност, отъ онова положение на хаосъ, бихъ рекълъ, което е царувало дотогава въ окръжнитѣ съвети, прави се първиятъ сериозенъ опитъ да бѣдатъ тѣ поставени на оная база, на която трѣбва да стоятъ, за да могатъ да допринесатъ онова, за което тѣ сѣ извикани на животъ.

На 28 септември 1909 г. въ гр. Шуменъ, по случай окръжната скотовъдна изложба, се събира една конференция отъ деятели по окръжното дѣло, която следъ общирно разискване, следъ всестранно обсъждане на въпроса за окръжнитѣ съвети, следъ всестранно изследване на въпроса, почиващо на едно широко и научно познаване, взема една резолюция. Понеже тази резолюция е единъ исторически документъ, ще ми позволите да ви я цитирамъ. Въ диспозитива на тая резолюция е казано следното: (Чете) „Първо. Да се помоли г. министърътъ на вътрешнитѣ работи да внесе още въ предстоящата сесия“ — думата е за 1909 г. — „на Народното събрание нужнитѣ измѣнения въ закона за окръжнитѣ съвети, съ които да се даде автономия на окръжнитѣ съвети. Също така да се помолятъ и другитѣ респективни министри да

внесат нужните измѣнения и въ законитѣ по ведомствата имъ, които стѣсняватъ тази автономия.

„Второ. Да се помоли г. министърътъ на общественитѣ сгради да внесе нужните измѣнения въ закона за държавнитѣ и общински пѣтища, въ смисълъ: да се натоварятъ окръжнитѣ съвети съ поправката и издръжката на общинскитѣ пѣтища, като за тази целъ се тури въ тѣхно разпореждане общинската парична и въ натура пѣтна тежба и да се създаде технически персоналъ при окръжнитѣ постоянни комисии.

„Сѣщо така да се приведатъ въ известностъ и плано-снимачнитѣ бюро при постояннитѣ комисии.

„Трето. Сумитѣ, предвиждани въ окръжнитѣ бюджети за подобрене на земедѣлието, скотовѣдството и занаятитѣ, да се изразходватъ отъ окръжнитѣ постоянни комисии.

„Четвърто. Да се препорѣча на всички окръжни съвети да възприематъ, щото водоснабдяването на селата да се тури на кооперативни начала, подобно на планирането на селата — което бѣше вече поставено на такива начала.

„Държавата да запази контролъ върху действията на окръжнитѣ съвети.

„Настоящата резолюция да се изпрати за сведѣние на респективнитѣ министерства“ и т. н.

Съ тази резолюция, взета на 1909 г. отъ тая конференция на окръжнитѣ деятели отъ цѣла България въ гр. Шуменъ, се поставя началото — мога да се изрази така — на правилното отправление на работитѣ и въ окръжнитѣ съвети. Съ тази резолюция и съ ония работи, които я последватъ, се поставятъ точно и ясно окръжнитѣ съвети предъ своитѣ задачи — предъ тѣзи задачи, които тѣ ше трѣбва да разрешаватъ. И въ това направление, г. г. народни представители, отпочва една трескава работа, азъ бихъ казалъ, ако думитѣ ми не бѣдатъ изтъкувани криво, почва една трескава борба, водена отъ окръжнитѣ деятели, респективно отъ окръжнитѣ съвети съ Министерството на вътрешнитѣ работи или общо съ министерствата за извоюване на тая автономия, за която се говори, и за поставянето на окръжнитѣ съвети на онова мѣсто, на което тѣ трѣбва да стоятъ, за поставянето имъ точно и ясно предъ задачитѣ, които тѣ трѣбва да разрешаватъ.

Тогавашиятъ министъръ на вътрешнитѣ работи, покойниятъ Михаилъ Такевъ, вземайки поводъ отъ тая резолюция и вслушвайки се навремето въ гласа на тѣзи окръжни деятели, дошли изъ недрата на народа, отъ цѣлата периферия на българската държава, назначава една комисия, която да изработи законъ за окръжнитѣ съвети. И тази комисия държи своитѣ протоколи: № 1 на 4 октомврий 1909 г. № 2 на 6 октомврий 1909 г., № 3, на 11 октомврий 1909 г. Съ тѣзи три протокола назначената отъ министра на вътрешнитѣ работи Михаилъ Такевъ комисия привършва своята работа. Съ протоколъ № 1, т. е. въ първото свое заседание, тя начертава голѣмитѣ линии на бъдещия законъ за окръжнитѣ съвети, начертава линиитѣ, по които окръжното дѣло за въ бъдеще ше трѣбва да се развива. Въ този протоколъ, държанъ по поводъ заповѣдта на министра на вътрешнитѣ работи, № 1267 отъ 2 октомврий 1909 г., подъ председателството на тогавашия председателъ на Софийския окръженъ съветъ Рашко Маджаровъ, народенъ представителъ, и членове: А. Храновъ, софийски окръженъ управителъ, д-ръ А. Гиргиновъ, народенъ представителъ, и Спасъ Иванчевъ, членъ на Софийската окръжна постоянна комисия, начертаватъ следнитѣ главни линии на бъдещия законъ: (Чете) „Първо. Създаване функции на окръжната изборна властъ; означаване функциитѣ, които има по сега действащия законъ; създаване нови функции и премахване на всички закони, които стѣсняватъ тая автономия“.

Азъ знамъ времето, съ което разполагамъ, и не желая да получа предупреждение отъ председателстващия, затова не мога да се спра поотдѣлно на всѣки единъ отъ тия пунктове отъ този протоколъ, който самъ по себе си, така както е изразенъ въ нѣколко думи, представлява цѣла програма. И затова ще мина този протоколъ само въ формата на цитати. (Чете) „Второ. Разпредѣление функциитѣ на окръжнитѣ съвети; тѣхни изпълнителни органи и контролиране общинската отчетностъ чрезъ окръжни смѣтни палати“.

Виждате, г. г. народни представители, че идеята за окръжнитѣ смѣтни палати стои въ главата на тогаващото демократическо управление. Още въ 1909 г. дѣлото на окръжнитѣ смѣтни палати за провѣряване на общинската отчетностъ занимава тогаващото управление.

Т. Бошнаковъ (з): Вие пакъ ли искате да ги възстановимъ?

А. Кантарджиевъ (д): Кой? Азъ ли искамъ това?

Т. Бошнаковъ (з): Така изглежда?

А. Кантарджиевъ (д): Моля! Вашиятъ апострофъ е неумѣстенъ. Азъ казвамъ друго: че още въ 1909 г. имаше хора, които сѣ мислили за приложението на тая идея — искамъ да направя само една алюзия за това — която идея преди 7—8 години тукъ се явиха реформатори, които смѣтнаха за своя, които смѣтнаха, че тѣ сѣ я родили и изнесли и че тѣ сѣ я хвърлили въ българската действителностъ. Както виждате, обаче, тази идея е била въ главитѣ на българскитѣ обществени деятели още въ 1909 г., преди още тя да се прокара тукъ преди 7—8 години.

Н. Пждаревъ (д. сг. II): Въ управлението важи това, което се върши, а не това, което се мисли.

Т. Бошнаковъ (з): Времената и условията се мѣнятъ. Днесъ постояннитѣ комисии иматъ само единъ консомативенъ бюджетъ.

А. Кантарджиевъ (д): Г. Пждаревъ! Моля Ви се, недейте ме прекъсва! Азъ отговарямъ само на апострофа на г. Бошнаковъ. (Чете)

„Трето. Контролиране окръжната властъ отъ държавата, какъ и отъ кого да става, кои решения подлежатъ на утвърждение и отъ кого да се утвърждаватъ;

„Четвърто. Окръженъ бюджетъ, нови източници за приходи, произвеждане разходитѣ и пр.;

„Пето. Окръжни чиновници и специални служби да се опредѣлятъ въ закона;

„Шесто. Да се има предъ видъ и сега действащиятъ законъ за окръжнитѣ съвети“.

Виждате, г. г. народни представители, прочее, какъ едва въ 1909 г. — респективно 1908 г. — се поставя началото на една сериозна и смислена работа въ областта на окръжното дѣло. Комисията привършва своята работа, и тя отива по-нататъкъ въ рѣцетъ на респективния министъръ съ докладъ, какъвто въ такива случаи се прави. И действително, тогавашиятъ министъръ на вътрешнитѣ работи на 25 януарий 1910 г. внася своя законопроектъ за управление на окръжитѣ и околнитѣ съ необходимия докладъ. Съжалявамъ, че времето, съ което разполагамъ, не ми позволява да се занимавамъ подробно съ закона и доклада на тогавашия министъръ на вътрешнитѣ работи, за да видите здравитѣ разбирания на едно управление, което още тогава е имало идея за дѣлото на окръжнитѣ съвети.

Г. Енчевъ (з): Имате време, защо не говорите?

А. Кантарджиевъ (д): Имамъ на разположение само единъ часъ, а трѣбва да разгледамъ една материя много огромна. Азъ не желая да злоупотребявамъ съ времето.

Въ отдѣлъ III на този законъ за управление на окръжитѣ и околнитѣ се третира материята за окръжнитѣ съвети. И нека ми бѣде позволено, бидейки голѣмъ тѣхенъ поклонникъ и голѣмъ тѣхенъ радетель, да кажа, че и въ този законъ даже не сѣ получили онова, което сѣ делѣли въ своето съзнание тѣзи, които сѣ държали тази резолюция, която азъ процитирахъ, и този протоколъ, за който ви говорихъ. Но все въ отправлението на тая работа, която тогава е вършена или, по-точно казано, е отпочнато да се върши, вървятъ една следъ друга вече сериознитѣ работи на окръжното дѣло. Почва да се оформява, да добива единъ сериозенъ смисленъ видъ всичко онова, което е легнало като пожелание въ резолюцията, всичко онова, което е легнало като принципъ въ протокола, който ви цитирахъ. Създаватъ се вече фондоветѣ за кооперативно водоснабдяване на населенитѣ мѣста, създава се правилникъ за управлението и изпълнението на фонда по направа и поправка по кооперативенъ начинъ на училищата въ Софийски окръгъ — респ. при окръжнитѣ съвети.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само че тукъ ги създадохме най-напредъ. Идеята за кооперативно водоснабдяване изникна за пръвъ пѣтъ тукъ, въ Парламента.

Р. Маджаровъ (д. сг): Не, г. Данаиловъ! Въ 1909 г. се създаде фондътъ за кооперативенъ строежъ на училищата.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е въпросътъ за училищата.

Р. Маджаровъ (д. сг): За водоснабдяването.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Моя бѣше идеята за кооперативното водоснабдяване. Азъ най-напредъ говорихъ по този въпросъ.

Т. Бошнаковъ (з): Днесъ постояннитѣ комисии не могатъ да изплатятъ заплатитѣ на чиновницѣ за 10 месеца. Времената се измѣниха.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): То е другъ въпросъ. Безъ срѣдства не може.

Д. Дрѣнски (д): Не е въпросъ за лична дейность, а се касае за партийна дейность. Вие тогава бѣхте демократи.

А. Кантарджиевъ (д): Г. г. народни представители! Материалитѣ, съ които разполагамъ, говорятъ това, което ви казахъ. Какво точно е станало въ Парламента, дали то е било случайно проявена дейность, вследствие на нѣкоя подхвърлена идея, или е била една системна дейность — това е въпросъ, който азъ не желая да разглеждамъ. За мене е важенъ резултатътъ отъ тая сериозна, системна, непрекъсната и амбициозна дейность — това е оная резолюция, която прочетохъ тукъ. Много пѣти тукъ, въ Народното събрание, се раждатъ идеи ad hoc; много пѣти ние подхвърляме идеи, принципи, за които може да се улови известна партия или група и да ги прокара. За мене е важна системната работа, която ще доведе до резултатъ — това е конференцията на окръжнитѣ съвети въ 1909 г.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. Данаиловъ! Преди Вие да станете народенъ представителъ, бѣше вече създаденъ окръжниятъ фондъ за водоснабдяването.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ама не на кооперативни начала.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: На кооперативни начала бѣ създаденъ този фондъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не. Вие сте министъръ — провѣрете!

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Но Вие сте авторъ на идеята за закриването на окръжнитѣ съвети. Тамъ имате авторство.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И това приемамъ. Но въпросътъ е за жизнеспособни институти, а не за мъртви.

А. Кантарджиевъ (д): Г. г. народни представители! Азъ моля да бѣда оставенъ спокойно да разкажа онова, което знамъ. Искамъ да кажа това, което зная по този въпросъ, защото, безъ да бѣда много старъ, ...

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Помните отдавна.

А. Кантарджиевъ (д): ... зная много работи и искамъ да се запишатъ въ дневницѣтъ на Народното събрание, за да останатъ въ анализъ на нашия животъ, а не да изчезнатъ утре заедно съ мене и съ васъ — тъй както, виждате, сѣ станали жертва навремето много факти отъ миналото.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): За да може единъ день да се изтъкне противоречието между това, което се върши, и това, което се говори.

А. Кантарджиевъ (д): То е Вашъ специалитетъ, г. Кънчевъ! Азъ съмъ се ръководилъ отъ малко по-други чувства и по-други намѣрения. Азъ не еднократно съмъ констатирали, че Вие, за да обосновате една своя теза, често пѣти търсите противоречие въ тезитѣ на другитѣ. А мене ми се струва, че това е най-лошото обосноваване на една теза. Азъ искамъ да се обоснова съ историческия материалъ, ...

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Много интересно!

А. Кантарджиевъ (д): ... който, безъ да си прави иллюзия, малцина отъ васъ знаятъ и не могатъ да го събератъ. Азъ съмъ го събиралъ много грижливо, по начинъ, който ми бѣше навлякълъ ненавистта на мнозина.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Не Ви съветвамъ само да правите монографии.

А. Кантарджиевъ (д): Г. г. народни представители! Продължава работата въ това направление отъ тогавашнитѣ, азъ ги наричамъ, окръжни деятели — и смѣтамъ, че това е най-правилното понятие — продължава изработването на този, както казахъ, проекто-правилникъ за окръжни образцови дърводѣлски училища, проекто-правилникъ за водоснабдяване, за планиране и т. н. Но на 1912 г. и впоследствие на 1915 г. българскиятъ народъ бѣше повиканъ да разрешава голѣми свои национални задачи и вниманието му силитѣ му, интереситѣ му — всичко това бѣше ангажирано на друго мѣсто. Проспа се единъ такъвъ периодъ — което се отрази вредно, както въ други области, така и въ тази областъ.

Въ всѣки случай, справедливо забеляза г. Рашко Маджаровъ, че още на 1907/1910 финансова година въ Софийския окръгъ вече почва да се прилага съ успѣхъ, съ резултатъ кооперативното водоснабдяване. И ние въ Софийския окръгъ на 1909/1910 г. — това сѣ въпроси отъ много голѣмо значение — имаме 40 водоснабдени мѣста съ здрава, хубава балканска вода, съ поставени въ земята манесманови трѣби.

Следъ войната, г. г. народни представители, дѣлото на окръжнитѣ деятели отъ 1909 г. отъ Шуменъ става върухъ на тия, които поематъ окръжното дѣло въ своитѣ ръце. Почва вече да се работи, кѣде по-малко, кѣде повече — азъ не желая да влизамъ въ разбирателство на тая материя — планомерно и системно, но по пѣтищата, трасирани въ тая резолюция, и по пѣтищата, трасирани отъ тия правилници за кооперативното водоснабдяване, планомерно, строежи на училища и т. н. — правилници, изработени преди войната и по поводъ и въ връзка съ тая резолюция, съ тия разбирания, които сѣ летнали въ нея.

А, разбира се, новото време — въ добрата смисълъ на думата, на понятието ново време — постави вече другъ отпечатъкъ и върху дѣлото на окръжнитѣ съвети. Това дѣло вече се разширява: вече принципътъ за автономията, който се издига навремето въ тая резолюция, окръжнитѣ съвети, вземайки го за свое знаме, искатъ да го разширятъ до неговитѣ, бихъ казалъ, абсолютни размѣри. Новитѣ поколения следъ войната искатъ да останатъ вѣрни на принципа на демокрацията или на децентрализацията въ управлението на държавата и разширяватъ постепенно грижитѣ на окръжния съветъ по отношение населението въ своитѣ окръзи, за да дойдемъ на годинитѣ 1920, 1921, 1922, 1923 и 1924, които, една следъ друга, ще имамъ случай да разгледамъ. Така вече въ окръжното дѣло — освенъ тия принципи, за които се говори въ тая резолюция — се нареждатъ още редица много грижи по отношение интереситѣ на населението въ окръга. Вече окръжнитѣ съвети почватъ съ грижи въ по-голѣмъ мащабъ: съ грижи за повдигане на скотовѣдството, съ грижи за повдигане земледѣлието и отраслитѣ му, съ грижи за повдигане на занаятията, търговията и промишлеността, съ грижи отъ социално естество — съ социални грижи. Не желая да се спирамъ на всички ония по-малки поддѣления, които въ бюджета съставляватъ грижа и дѣло на окръженъ съветъ.

Работата продължава, тиха и безшумна, незабелязана отъ никого; тя дава своитѣ положителни резултати, кѣде повече, кѣде по-малко, докато джигѣхме времената на тежка стопанска криза, която не можеше да не постави своята рѣзка, своя отпечатъкъ и върху тѣзи институти. Тогава въ нашата земя се повдигна онзи вой противъ тия институти, за който азъ приказвахъ въ началото на своята речъ; обвинявахъ ги въ безплодность, въ ненужность. Тогава се издигна лозунгътъ за тѣхното закриване.

Обвиненията, които се издигнаха въ ново време срещу окръжнитѣ съвети, г. г. народни представители, могатъ да се резюмиратъ въ нѣколко точки. На първо мѣсто е обвинението, че тия институти — окръжнитѣ съвети — били опартизанени и, бидейки разсадници на партизанство отъ най-долна проба, трѣбвало да бѣдатъ закрити. За голѣмо съжаление, ние отъ това мѣсто трѣбва да признаемъ, че въ това обвинение, което се отправя къмъ окръжнитѣ съвети, има голѣма доза отъ истина, но това не е дефектъ на самия институтъ, това не е дефектъ, който идва отъ него като такъвъ — това е дефектъ, който ние носимъ съ себе си, отивайки да вършимъ дѣлото на окръжния съветъ. Самиятъ окръженъ съветъ, като институтъ, създаденъ отъ закона, не е опартизаненъ. Той не ще бѣде опартизаненъ, ако ние не влагаме вътре своитѣ партизански страсти — въ много случаи долни и отвратителни. И въмѣсто да повдигаме въ това отношение вой срещу института, искайки унищожението му, мене ми се чини, че по-правилно би било, ако ние, бидейки въ окръжния съветъ,

станемъ повече обществени, повече стопански деятели, отколкото партизански, ако очистимъ себе си отъ този порокъ и, очиствайки себе си, да очистимъ и самия институтъ отъ този порокъ, въ който ние го обвиняваме. Азъ мисля, че мисълта ми е много ясна, за да нѣма нужда да я пояснявамъ.

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Азъ мисля, че даже не е и партизанството, което разваля окръжнитѣ съвети. Тѣ сѣ замръзнали отъ години въ своята активностъ.

А. Кантарджиевъ (д): Ще дойдемъ и на този въпросъ, г. професоре!

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Тѣ сѣ замръзнали въ своята активностъ.

А. Кантарджиевъ (д): Азъ съмъ длъженъ отъ трибуната на Народното събрание да се спра на този мотивъ, защото азъ го чухъ отъ една голѣма обществена трибуна, азъ го чухъ да се изнася отъ хората, които научно боравятъ съ въпроситѣ.

Т. Бошнаковъ (з): По аналогия на Парламента.

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Да, и тукъ има замръзване.

А. Кантарджиевъ (д): „Къмъ всички други аргументи, казватъ, има единъ аргументъ de plus: това сѣ партизански гнѣзда“ — и минаватъ на дневенъ редъ. Азъ съмъ длъженъ да кажа, че ние, партизанитѣ, внасяме този партизански елементъ въ тѣзи институти. И ако окръжнитѣ съвети сѣ стопански институти, които трѣбва да се грижатъ за повдигане на земледѣлието, отъ което зависи благосъстоянието на нашия народъ, ако ние дадемъ плътъ и кръвъ на това наше разбиране и се отърсимъ отъ партизанството, влизайки въ залата на окръжния съветъ или заемайки мѣсто въ постоянната комисия, тогава тия институти вече ще могатъ да носятъ полза и нѣма да бждатъ опартизанени. Ние сме причина за този дефектъ на окръжнитѣ съвети.

Друго едно обвинение, което се хвърля върху окръжнитѣ съвети и което сѣщо така се чува отъ много обществени трибуни, отъ устата на много български общественици отъ голѣма и малка величина, това е обвинението за тѣй наречения паралелизъмъ на службитѣ на окръжния съветъ и онѣзи на държавата. Много пѣти ще чуете: защо е необходимо да има и държавенъ агрономъ, и окръженъ агрономъ при постоянната комисия; защо е необходимо да има и окръженъ ветеринаренъ лѣкаръ, намиращъ се подъ прѣка зависимостъ отъ респективния министъръ на земледѣлието, и, отъ друга страна, да има и окръженъ ветеринаренъ лѣкаръ при постоянната комисия; защо е необходимо да има още редица такива служби, които създаватъ една двойственостъ, които често пѣти си прѣчатъ една на друга и се дохожда до много отрицателни резултати?

Бидейки вѣренъ на своето разбиране за автономия на окръжнитѣ съвети, азъ бихъ казалъ на тѣзи господа, които повдигатъ това обвинение срещу окръжнитѣ съвети, че то би трѣбвало да бжде отправено къмъ държавата. Бидейки вѣренъ на принципа на демокрацията и на децентрализацията въ разпредѣленieto на службитѣ, азъ казвамъ: имайки тия служби въ окръжнитѣ съвети, би трѣбвало да се премахнатъ сѣщитѣ служби на държавата, или всичкитѣ тия служби, които сѣ при нея, тя да ги транслатира, ако мога така да се изразя, върху окръга, както стана съ закона за народното здраве, който 80% отъ грижитѣ на държавата за здравеопазването, за предпазната и лѣчебната медицина прехвърли върху окръжнитѣ съвети. Това може да направи държавата, но...

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Това е единъ маниеръ на санитарната дирекция, да отвори мѣсто за новъ бюджетъ — една грѣшка отъ наша страна.

А. Кантарджиевъ (д): Г. Данаиловъ! На всѣка теза има и антитеза. На всѣка теза могатъ да се намѣрятъ и аргументи.

Но, когато разглеждаме въпроса отъ гледна точка на демокрацията, отъ гледна точка на децентрализацията на службитѣ, отъ гледна точка за по-правилното имъ отправление, намираме, че по-правилно е, ако се каже, на държавата, тия свои служби и грижи за земледѣлие, за скотовѣдство, за занаяти въ всѣки окръгъ да ги прехвърли на окръжнитѣ съвети. Така нѣма да имате абсурда да се харчатъ грамадни срдѣства, безъ да има нѣкаква полза, на което азъ съмъ билъ свидетелъ. Вземете за примѣръ

София. Въ Софийския окръгъ на два пѣти доставиха 50 саански кози съ два прѣча, но влѣзоха въ споръ ветеринаритѣ и агрономитѣ — тоя вѣченъ споръ, който съществува въ България отъ освобождението насамъ — кой ще ги лѣкува и кой ще се грижи за тѣхното подобрение.

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Стопанско развитие!

А. Кантарджиевъ (д): И работата дойде дотамъ, щото тия кози, заедно съ прѣчоветѣ, умрѣха въ Драгалевския манастиръ. Вината за тая вреда, която ни постигна тогава, все е въ тоя дуализъмъ, бихъ казалъ, по отношение службитѣ. Държавата е, която трѣбва да премахне тоя дуализъмъ, защото тя, по мнитѣ разбирания и по разбиранията на съвременната демокрация, трѣбва да децентрализира своето управление, да се дезинтересира отъ всички дребни ежедневни грижи, като ги прехвърли на междинитѣ — между нея и народа — институти, за да може да се отдаде единствено на голѣмитѣ въпроси и да чертае главнитѣ и голѣми линии на своята политика.

И азъ тукъ, безъ да искамъ да се простирамъ много отварайки една скоба, ще ви кажа, че следъ една година ще възстановимъ окръжнитѣ съвети, защото народътъ ще ги поиска. Защото не може единъ министъръ на финанситѣ, на земледѣлието, на вътрешнитѣ работи, да се занимава съ ежедневнитѣ, ежечасни нужди на населението и да ги задоволява. Когато е въпросъ да се дадатъ 5.000 л. за единъ мостъ или 3.000 л. за поправка на нѣкое училище или за кубето на нѣкоя черква, то, бидейки народенъ представителъ, ще трѣбва да вода делегация при респективния министъръ и да чакамъ да се изпълнятъ всички формалности по бюджета, за да се издействува тая помощъ, азъ ви казвамъ, че не върши никаква положителна работа, като съединително звено между държавата и народа.

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Понеже казвате, че сте помладъ, поменете единъ деятель отъ голѣмо значение, какъвто е агрономътъ Беровъ, който отъ името на окръжния съветъ и на общината, въпрѣки противодействието на държавата, залеси околността на София на нѣколко хиляди декара и ни създаде здравни условия за животъ.

А. Кантарджиевъ (д): Г. Данаиловъ! Ползувамъ се отъ Вашитѣ думи да изкажа почитъ къмъ паметта на единъ голѣмъ културтрегеръ въ Софийския окръгъ. Но да мина по-нататѣкъ.

Това сѣщото обвинение за дуализъмъ и за опартизаняване на института ние го виждаме още въ 1899 г., когато, пакъ поради оная страшна стопанска криза, въ която свѣтътъ живѣеше, а заедно съ него и България, бѣ предизвикано закриването на тоя институтъ. Презъ 1899 г. четемъ въ дневницитѣ на Народното събрание да се говори: „Това сѣ едни паразитни институти, това сѣ едни партизански институти — тѣ прѣчатъ на отправлението на работитѣ на държавата“ и т. н. Но тоя аргументъ презъ 1900 г. вече отъ сѣщитѣ тия, които унищожиха института, бѣ отреченъ.

Има и другъ единъ аргументъ, който така, на прѣвъ погледъ, може да бжде знае, може да бжде лозунгъ и който може да печели симпатии за дѣлото на законопроекта за закриването на окръжнитѣ съвети: това е въпросътъ за икономитѣ. Ще ви дамъ цифри, за да видите, че това е една басня, една легенда; че съ премахването окръжнитѣ съвети нѣма въ абсолютно никой случай да се направи една икономия, по-голѣма отъ 15 милиона лева.

Н. Пждаревъ (д.сг. Ц): И може би затова г. министърътъ въ мотивитѣ на законопроекта нищо не сочи като икономии.

А. Кантарджиевъ (д): Г. Пждаревъ! Азъ пакъ Ви моля: недейте ме закача. Азъ Ви декларирахъ още отначало, че не съмъ излѣзълъ тукъ нито да атакувамъ правителството, нито да атакувамъ министъра, а съмъ излѣзълъ да изпълня единъ свой дългъ като общественикъ, като народенъ представителъ, който иска да сполѣли едно свое разбиране съ своитѣ колеги, по-стари или по-млади, въ тая зала.

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Bravo! (Ржкоплѣска)

Т. Кнчевъ (д.сг. Ц): Това Ви прави честь, г. Кантарджиевъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Въпросътъ за закриване окръжнитѣ съвети не е единъ партизански въпросъ, а е въпросъ за организиране на нашата държавна

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Свързанъ съ конституцията на българската държава.

А. Кантарджиевъ (д): Азъ, който отъ 20 години, заедно съ моя учителъ г. Гиргиновъ водя обществена борба, знамъ много добре неговото разбиране.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): По-стари учители отъ него имашъ. Той е билъ твой другаръ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И младитъ станаха много стари.

П. Стайновъ (д. сг): Е! Вие сега ще спорите кой е билъ учителъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ималъ е по-стари учители.

А. Кантарджиевъ (д): Азъ не искамъ да атакувамъ, азъ не искамъ да обвинявамъ; азъ искамъ само да изкажа своето разбиране въ този път, въ който искамъ да се движа, и затова бележки отъ естество на тия, които ми прави г. Пждаревъ, нѣматъ абсолютно никакво значение.

Този аргументъ, г. г. народни представители, за икономитъ, е единъ аргументъ, който прави впечатление въ маситъ, аргументъ, който прави впечатление и въ интеллигентнитъ сръди: „Ето, казватъ нѣкои, 200 милиона лева консомиратъ окръжнитъ съвети“. И смѣтамъ, че щомъ като окръжнитъ съвети иматъ бюджети 200 милиона лева, като имъ теглимъ калема, всичкитъ тия 200 милиона лева ще ги икономисаме. Това е една басня, която най-лесно може да бѣде разбита, защото това, което днесъ съставлява службата на окръжнитъ съвети, това, което е днесъ дѣло на окръжнитъ съвети, това, което е плътъ на окръжнитъ съвети, това, което е кръвъ на окръжнитъ съвети, то не може така автоматично утре, като се публикува законътъ за закриването на окръжнитъ съвети, като имъ се удари калемътъ, да се премахне. Всички служби на окръжнитъ съвети ще минатъ по-нататкъ въ ръцетъ на кого? — На държавата. Нима вие ще кажете, че като се закриятъ окръжнитъ съвети, не ще има грижа за укрепване на пороицата, за залесяване, нѣма да има грижи за подобрене на разнитъ животински раси — говежда, биволска, свинска, конска, че нѣма да има грижи за подобрене на птицевѣдството, на пчеларството и за всичко онова, за което се грижатъ днесъ окръжнитъ съвети? Нали всичко това ще трѣбва да се върши отъ нѣкои органи? Нали тия служби ще се прехвърлятъ върху държавната трапеца? Нали тѣ ще консомиратъ? Знаете какви сѣ целитъ и задачитъ на тия служби — тѣ ще трѣбва пакъ да консомиратъ. Може да съкратите която щете служба, но стриктно ще видите, че икономията въ никой случай нѣма да надхвърли 15—20 милиона лева.

И се поставя въпросъ: бидейки тая икономия 15 или 20 милиона лева, съ огледъ голѣмитъ цели и задачи, които сѣ преследвали и преследватъ, които сѣ разрешавали и разрешаватъ окръжнитъ съвети, заслужава ли да се унищожи единъ голѣмъ принципъ на демокрацията, на децентрализацията на нашата държава?

Д-ръ Х. Георгиевъ (нац. л. о): Г. министърътъ твърди, че икономията ще бѣде 150 милиона лева.

С. Момановъ (д. сг): Цѣлиятъ бюджетъ на окръжнитъ съвети е 200 милиона лева.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Казано е, че бюджетитъ на окръжнитъ съвети сѣ 300 милиона лева, а 150 милиона лева ще се икономисатъ.

Д-ръ Х. Георгиевъ (нац. л. о): Такива сѣ изявленията на г. министъръ Стефановъ.

А. Кантарджиевъ (д): Азъ бихъ желалъ да чуя г. д-ръ Христо Георгиевъ отъ тая трибуна. Ако не го чуя, ще прочета речта му най-внимателно и ще си я туря въ цѣлото това досие, което имамъ по тоя въпросъ. Искамъ да Ви чуя, г. Георгиевъ, но съжالياвамъ, че времето ми изтича и че не мога да мина къмъ изброяване на цифри, за да Ви убедя, че моята мисль е права. Но все пакъ ще ви дамъ накратко нѣкои цифри, за да ви убедя, че моята мисль е права.

Г. г. народни представители! Азъ, по-нататкъ, смѣтайки, че отхвърлихъ аргумента за икономитъ, не искамъ да се спирамъ на чисто принципния и голѣмъ въпросъ дали ще се нанесе нѣкакъвъ ударъ на самоуправлението

на окръжитъ. Както виждате, азъ умишлено избѣгнахъ още отъ самото начало да аргументирамъ моята теза съ чл. 3 отъ конституцията. Не искамъ да влизамъ въ този теоритически споръ, защото въпросътъ е широкъ, голѣмъ и за него не единъ часъ, а два часа нѣма да стигнатъ. Но става дума да се унищожи единъ институтъ, както казахъ и по-рано, междиненъ между държавата и общината, между по-голѣмата властъ и народа; който прави достѣпа на народа, въ най-широкия смисль за това понятие, по-лесенъ и по-ефикасенъ до държавното управление. Това е единъ институтъ на самоуправление, на демокрация; институтъ, който въ времената, които сега живѣемъ, не бива да бѣде унищожаванъ. И азъ бихъ желалъ тукъ да ви цитирамъ, какво е казалъ председателътъ на Върховната смѣтна палата и държавенъ комисаръ за икономии въ Германия, Шемишъ, въ своята програма за финансовото заздравяване отъ 26 юлий и 1 декември 1930 г. Той казва: „Грубото и механичното ограничаване разходитъ трѣбваше да се замѣни съ внимателното, проученото и ограниченото“. Не е достатъчно, следователно, само да почнешъ съ голѣмия моливъ оттукъ, оттамъ да отрѣжешъ, да направишъ фигура и да свършишъ, а трѣбва — казва Шемишъ — систематично, внимателно проучване и ограничаване. И като разглежда по-нататкъ задачитъ на администрацията и пр. добавя: „На първо мѣсто е принципътъ на децентрализацията. Всѣка децентрализация води къмъ сближение на управление и публика — народъ — усилява чувството на отговорноститъ и облекчава централата“. Тѣмко тая бѣше задачата и целта на окръжнитъ съвети: да улеснява — тукъ преводътъ отъ нѣмски е „публика“ — народътъ и да облекчаватъ централата, т. е. държавата, въ всичко онова, което съставлява грижи ежедневни, ежечасови, ежеминутни на народа.

Г. г. народни представители! Колкото и да ми се искаше да продължа въ този приятелски тонъ да разказвамъ работата, съ която съмъ се заловилъ, предъ видъ на това, че времето ми изтича, дълженъ съмъ да аргументирамъ своята теза и съ цифри, защото действително това сѣ аргументи, които най-малко търпятъ критика, това сѣ едни нѣми аргументи, бидейки написани на бумага, срещу които никаква партизанска страсть и никакво озлобление не може да рита; тѣ сѣ по естеството си такива, че всѣки може да ги намѣри и да провери тѣхната достоверностъ, всѣки може отъ тамъ да извади аргументитъ, които го интересуватъ.

Азъ имамъ предъ себе си една сравнителна таблица за приходитъ и разходитъ за 10 години на всички окръжи въ България. Имамъ такава сравнителна таблица поотдѣлно за приходитъ и разходитъ за 10 години на Софийския окръженъ съветъ, на Петричкия окръженъ съветъ, на Пловдивския окръженъ съветъ и на Варненския окръженъ съветъ.

Най-напредъ за Софийския окръженъ съветъ, за 10 години. За да не ви отнемамъ времето, ще цитирамъ цифритъ резюмирано. Предвидени приходи за 10 години въ Софийския окръженъ съветъ 437.422.096; постѣпили — 286.259.339; разходи, разрешени — 435.994.054, изразходвани — 285.919.449. Това е постѣпило гресо модо за 10 години и това е разходвано. Може да направи впечатление — и тамъ е аслж единъ отъ аргументитъ на борцитъ срещу окръжнитъ съвети — че е предвидено да постѣпни 437 милиона, а е постѣпило 286 милиона. Това действително, на пръвъ погледъ, прави впечатление като-че-ли е постѣпило горе-долу половината отъ това, което е трѣбвало да постѣпни.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Но е изразходвано съобразно постѣпленията.

А. Кантарджиевъ (д): Но е изразходвано, както справедливо бележи г. Теодосий Кънчевъ, по-малко отъ полученитъ приходи за тия години. Постѣпилъ е приходъ кръгло 286.000.000 л., а сѣ изразходвани кръгло 285.000.000 л., значи, изразходвани сѣ по-малко 1.000.000 л.

Постѣпилитъ приходи въ Софийския окръженъ съветъ и направенитъ разходи презъ сѣщитъ тѣзи десетъ години по перата въ бюджетитъ на Софийския окръженъ съветъ отъ 1922/1923 финансова година до 1931/1932 финансова година, на суми и проценти сѣ, както следва. Постѣпилитъ суми презъ казанитъ 10 години възлизатъ на 286.259.339 л. Бюджетитъ за тия 10 години сѣ реализирани сръдно 80%. По земледѣлието и клоновѣтъ му, както се изразяватъ параграфитъ на нашия бюджетъ, сѣ изразходвани 16.419.580 л. или 5.73%; за скотовѣдство и ветеринарна служба, безъ заплати и вещевени разходи по службитъ — тѣ влизатъ въ друга рубрика — сѣ израз-

ходвани 18.573.238 л. или 6.48%; за санитарно-медицинска служба сж изразходвани 37.453.198 л. или 13.8%; за професионално образование — 11.108.873 л. или 4.07%; за културна политика и социални грижи — 6.761.889 л. или 2.11%; за училищни сгради — безъ 28.790.000 л. за 40 училища, сключени заеми по кооперативен строеж — сж изразходвани 52.761.502 л. или 18.43%; за окръжни сгради — безъ стойността на окръжната палата и други окръжни сгради на стойност 74.421.878 л. — сж изразходвани 10.800.648 л. или 3.49%; помощи на държавата въ фондове — това е вече единъ отъ абсурдитъ на закона, единъ отъ аргументитъ за борба противъ окръжния съветъ, който черпи ресурситъ си отъ държавата и, като ги събере, дава ги на държавата въ помощи — сж изразходвани 54.739.734 л. или 18.64%; помощи на общини за мостове, църкви и пр. — 3.107.952 л. или 1.08%; водоснабдителна служба — 27.292.597 л. или 9.53; планоснимачна служба — 3.840.168 л. или 1.34%; веществени разходи за всички служби въ централата и провинцията — 8.468.177 л. или 2.95%; сесиятъ на окръжниятъ съветъ за сжщитъ 10 години струватъ 5.882.559 л. или 2.05%; помощи на читалища — 1.444.915 л. или 0.50%; заплати на постоянното присъствие за сжщитъ 10 години на Софийския окръженъ съветъ — 2.904.042 л. или 1.01%.

С. Василевъ (д. сг. Ц): Гръшка е.

Д-ръ Х. Георгиевъ (нац. л. о): За 10 години ли?

Отъ сговориститъ: Малко е.

А. Кантарджиевъ (д): Чакайте, г-да, това е цифра, не е нека работа.

Д-ръ Х. Георгиевъ (нац. л. о): Малко невѣроятна.

Г. Т. Данаиловъ (д сг): Съ цифритъ често пѣти шегъ правятъ.

А. Кантарджиевъ (д): Азъ ви говоря само за заплатитъ на постоянното присъствие; не говоря за заплатитъ на другия персоналъ. После ще ви кажа цифрата за заплатитъ на цѣлия персоналъ, заедно съ всички командировки, включително и пѣтнитъ и дневни пари на държавнитъ чиновници за смѣтка на окръга и които разходи възлизатъ на 5%. Заплати на постоянното присъствие, както казахъ, 2.904.042 л. или 1.01%; заплати на административния и счетоводния персоналъ — 6.493.968 л. или 2.26%; заплати на провѣрители — 2.737.921 л. или 0.95%; пѣтни и дневни пари на всички служители, включая и държавнитъ чиновници, които се назначаватъ отъ комисията по всички закони, които действуватъ въ България, сж платени 3.075.486 л. или 1.07%. Значи, едва подъ 6% отъ онова, което е постъпило, общо сумирано, кръгло 286.000.000, за 10 години въ Софийския окръженъ съветъ е изразходвано за заплати на постоянното присъствие и цѣлия онзи персоналъ, който отправява службитъ въ тѣхната пълнота и ширина.

Това е за Софийския окръженъ съветъ. Сега, азъ бихъ желалъ, г. г. народни представители, да ви кажа срещу това, което Софийскиятъ окръженъ съветъ въ продължение на 10 години, казано на вулгаренъ езикъ, е излязъ отъ постъпило като приходи въ него, какво пѣкъ е извършилъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Кантарджиевъ! Можете ли да кажете какъвъ е бюджетътъ за заплати на постоянното присъствие за последната година?

А. Кантарджиевъ (д): Мога да Ви кажа. За заплати на постоянната комисия по последния бюджетъ за 1932/1933 финансова година, г. Смиловъ, е предвидено всичко 390.000 л. за единъ председателъ и трима членове.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Значи, за четирима души близо 400.000 л.

А. Кантарджиевъ (д): Сега азъ бихъ желалъ да бждете така любезни и да чуете, какво е направилъ въ това време Софийскиятъ окръженъ съветъ срещу консомиранитъ 286.000.000 л. за последнитъ 10 години.

Планоснимачна служба. Състоянието на планоснимачната служба въ Софийския окръгъ къмъ 31 декемврий 1932 г. — вземамъ като примѣръ Софийския окръгъ по понятии причини, защото той е най-големиятъ окръгъ, съ най-консолидирани приходи и съ най-правилно очертани линии на работа и политика — е следното. Софийскиятъ

окръгъ има 535 населени мѣста. Отъ тѣхъ сж планирани досега 403 — една положителна работа.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Браво!

А. Кантарджиевъ (д): Браво, г. Пждаревъ! Азъ бихъ желалъ да видя, като махнемъ сега окръжнитъ съвети и минатъ петъ години, презъ тия 5 години, какво ще се планира.

Състоянието на водоснабдителната служба въ Софийския окръгъ къмъ 31 декемврий 1932 г., е следното. Къмъ фонда за кооперативно водоснабдяване принадлежатъ 500 населени мѣста. Водоснабдени сж окончателно 142 мѣста, неокончателно — 30, само сж каптирани — 78, само съ изучени проекти — 19, извършени технически огледи съ целъ за водоснабдяване — 22 и нищо още не е сторено въ 209 населени мѣста въ Софийския окръгъ.

Общи сведения за архитектурната служба въ Софийския окръгъ. Въ обекта на бюрото за архитектурната служба влизатъ 610 населени мѣста. Извършени работи и строежи окончателно: училищни сгради 277, други обществени сгради 62; неокончателно: училищни сгради 65, други обществени сгради 11; изготвени плановѣтъ за 38 училища, за други обществени сгради 14; останали за строежъ всичко 230 отъ 610. Това е колосална работа, извършена за 10 години!

Нека да ви кажа, че за последнитъ 10 години нито една партия въ окръжния съветъ не може да каже: „Това е мое дѣло“. Това е дѣло на цѣлокупния окръженъ съветъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само благодарение на Сговора, на неговото управление, можахте да направите всичко това. Имайте го предъ видъ.

А. Кантарджиевъ (д): Г. Данаиловъ! Недейте ме закача за Сговора, защото тамъ не знамъ.

С. Мошановъ (д. сг): Всичко това е направено презъ управлението на Сговора.

А. Кантарджиевъ (д): И тебе, Стойчо, те моля да не ме закачашъ.

С. Мошановъ (д. сг): Не можешъ да отречешъ, че всичко това е направено презъ 8-тѣ години отъ управлението на Сговора.

А. Кантарджиевъ (д): Действително презъ тия 8 години на Сговора е правено; и преди тия 8 години има правено отъ земледѣлцитъ, но все-таки главнитъ директиви сж начертани на 1909 и 1910 г. И на тия голѣми труженици на окръжното дѣло българскиятъ народъ ще трѣбва да отдаде своята благодарностъ. Когато утихнатъ тия страсти, които днесъ ни разделяватъ и ни дѣлятъ, ще излѣзе на лице предъ българската действителностъ какво е направено. Затова азъ ви казахъ, че това, което е направено отъ Софийския окръженъ съветъ по окръжното дѣло въ България презъ последнитъ 10 години, не е дѣло на тая или оная партия, но е дѣло на цѣлокупния окръженъ съветъ. Ако азъ ги имахъ на ръка, бихъ ви процитиралъ речитъ на тогавашния председателъ на Софийския окръженъ съветъ, за да видите какъ тогава се е разбирало и творѣло.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Свършете, г. Кантарджиевъ.

А. Кантарджиевъ (д): Свършвамъ.

Г. г. народни представители! Говорейки за водоснабдяването въ окръга, азъ искамъ да ви упомена още, че въ Софийския окръгъ сж положени 354.193 м. трѣби и сж направени 1.164 обществени чешми. Ако вземете числото на трѣбитъ и числото на чешмитъ и ги раздѣлите на числото на населенитъ мѣста, ще получите оная цифра, за която азъ преди малко ви говорихъ. Не желая да се аргументирамъ съ здравето, хигиената и съ всичката оная друга аргументация, която мога да направя по отношение водоснабдяването съ чиста и хубава вода.

Но за да бжда прецизенъ, г. г. народни представители, азъ ще трѣбва да ви дамъ цифри и за другъ единъ окръгъ — и за Петричкия окръгъ — които цифри имамъ предъ себе си. Петричкия окръгъ за 5-годишния периодъ, отъ 1926/1927 финансова година до 1930/1931 финансова година, е изразходвалъ следнитъ суми: за окръжни съветници — 1.198.251 л., или 2.15% отъ цѣлия разходъ; за постоянно присъствие — 1.537.872 л., или 2.75% отъ цѣлия разходъ; административенъ и счетоводенъ пер-

сонал — 2.600.258 л., или 4.62% от цѣлия разходъ; пѣтни и дневни на държавни, окръжни служители и др. — 722.584 л., или 1.27% от цѣлия разходъ; стенографисти, протоколисти и др. — 30.215 л., или 0.05% от цѣлия разходъ; окръжни провѣрители (ревизори) — 1.852.637 л., или 3.28% от цѣлия разходъ; за канцеларски разходи въ този 5-годишенъ периодъ Петричкиятъ окръгъ е похарчилъ 1.568.043 л. или 2.80%; за санитарното си дѣло — безъ, разбира се, всички оздравителни работи, които сѫ извършени отъ Рокфелеровата фондация — 8.832.222 л., или 15.15%; за ветеринарното си дѣло — 2.721.274 л., или 4.85%; за пѣтица, съобщения, телефонна мрежа и желѣзници — 11.795.101 л., или 21.12%; за просвѣта — 5.742.013 л., или 10.20%, а за земледѣлие и скотовѣдство — 12.193.959 л., или 21.70%.

Плѣвненскитъ окръгъ — давамъ ви сведения за окръжни отъ различни краища на България, за да можете да имате обща идея — е похарчилъ за персонал около 10 милиона лева — нѣмамъ време да ги събера точно — или около 10% отъ своитѣ срѣдства за последния 5-годишенъ периодъ 1926/1927 г. до 1930/1931 финансова години; за канцеларски и други разходи — 2.338.185 л., или 2.30%; за санитарното си дѣло — 13.884.061 л., или 14.38%; за медицински амбулатории — 3.455.000 л. или 3.60% и т. н., и т. н., докато дойдемъ до земледѣлието, за което е похарчилъ 4.794.173 л., или 4.97%. Има и други специфични разходи, които сѫ правени съ огледъ на специфичнитѣ условия на окръга.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Събрани данни за цѣла България имате ли?

А. Кантарджиевъ (д): Нѣмамъ.

Г. г. народни представители! Ако всичко това, което изнесохъ предъ васъ, е една положителна работа, ако всичко това е една дейностъ, която тия институти сѫ дали въ България, ако всичко това е една положително свършена работа по отношение скотовѣдство, по отношение земледѣлие, по отношение повдигане занаятитѣ, поставя се въпросътъ, може ли и трѣбва ли тѣзи институти да бждатъ закрити? И азъ отговарямъ отрицателно — не трѣбва да бждатъ закрити. Това, което трѣбва да легне въ основата на единъ законъ за окръжнитѣ съвети, може да бжде резюмирано въ нѣколко отдѣлни принципи, съ огледъ на времето, въ което живѣемъ — единъ новъ законъ за окръжнитѣ съвети, който съвършено да ги реформира. Стоеки на базата и на тезата, на която досега стояхъ — нека не бжде разбранъ криво, че тѣ трѣбва да останатъ въ този видъ, въ който съществуватъ — азъ казвамъ, че окръжнитѣ съвети, безспорно, трѣбва да бждатъ реформирани, преобразени, абсолютно преобразени, за да могатъ да изиграятъ своята благотворна роль въ управлението и въ отпавлението на живота въ България.

Първиятъ имъ недостатѣкъ, основниятъ имъ недостатѣкъ е липсата на стабилни приходи. Досега тѣ сѫ живѣли изключително отъ онова, което сѫ вземали като трохи отъ държавното сѣкровище. Тѣ живѣятъ съ така нареченитѣ окръжни врѣхнини. И когато въ държавната каса постѣпятъ данѣци, има приходи, има постѣпления и въ окръжната каса; когато въ държавната каса не постѣпятъ приходи, и въ окръжната каса нѣма приходи. И вне ще видите, че въ окръжнитѣ постоянни комисии, респ. въ окръжнитѣ съвети, напоследѣкъ се проявява една по-усилена дейностъ следъ 25 февруарий, или следъ 25 юний, или следъ 25 октомврий, когато постѣпватъ повече суми въ държавното сѣкровище.

Първата реформа, която, следователно, трѣбва да засегне окръжнитѣ съвети, е, така, както азъ я наричахъ нѣкога или както и сега я наричамъ, финансовата автономия на окръжнитѣ съвети, създаване на стабилни и сигурни приходни източници за окръжнитѣ съвети, за да могатъ тѣ да творятъ и да чертаятъ своята политика, безъ да зависятъ отъ каприза на този или онзи бирникъ, безъ да чакатъ подаянието, което държавата имъ дава.

Така както на общината сѫ отстъпени известни данѣци отъ държавата — това е въпросъ на подробности и не желая да навлизамъ въ него — може сѣщото да се направи и по отношение на окръжнитѣ съвети, да му се създаде единъ сигуренъ и стабиленъ приходъ, съ който да може да разполага въ всѣки моментъ, самъ да го събира, самъ да го изразходва, разбира се, подъ върховната контрола на държавата, и да може да чертае своята политика.

Да се разбере най-после у насъ — и въ държава, и въ община, и въ окръгъ — че трѣбва да се правятъ бюджети разходни въ кръга на приходитѣ, за да престанемъ веднѣжъ завинаги съ обвинението, че бюджетитѣ на окръж-

житѣ съвети сѫ консомативни бюджети, че сѫ бюджети, които се изяждатъ само за заплати, веществени и канцеларски разходи. Азъ ще ви посоча за примѣръ Софийския окръгъ — вземамъ Софийския окръгъ, защото е най-близко до насъ. Гласува се единъ бюджетъ отъ 52 милиона лева, когато всички, които го гласуватъ, специалисти и неспециалисти, сѫ дълбоко убедени, че не ще бжде реализиранъ, защото по-раншитѣ бюджети, бюджетитѣ отъ предшествуващитѣ петъ години, сѫ реализирани само въ 35 милиона лева. Но надуватъ се цифритѣ: толкова милиона за земледѣлието, толкова милиона за скотовѣдството и т. н. Въ края на крайщата, разбира се, онова, което е гласувано за заплати, ще се плати, а това, което е гласувано за културни и други мѣроприятия, нѣма да може да се разходва и така бюджетътъ се обръща въ консомативенъ бюджетъ, въ бюджетъ, който се изяда отъ тия, които сѫ го гласували. Ако тия, които гласуватъ бюджета, разбератъ тая основна максима, че тѣ могатъ да се простиратъ само толкова, колкото сѫ приходитѣ, които сами ще си събиратъ — а това неминуемо ще трѣбва да стане, защото нѣма да чакатъ само подаянието на държавата — тогава ще се създадатъ едни дееспособни и вършещи положителна работа окръжни съвети.

Вѣрно е сѣщо така, г. г. народни представители, че така, както сега съществуватъ окръжнитѣ съвети, тѣ сѫ едни съвършено скѣпи институти, едни институти, които постоянно, почти въ прогресия, растатъ по своитѣ състави. Сега при едни нови избори за окръжни съвети — ако такива биха станали — съставътъ на Софийския окръженъ съветъ щѣше да стигне надъ 100 души. Нѣма нужда, очевидно, отъ такова множество хора. Не е количеството въ демокрацията, ако щете, което може да решава тия въпроси най-правилно и най-желано, най-даващо резултати. Качествениятъ елементъ въ времната, въ които живѣемъ, е по-цененъ; той е, който трѣбва да легне въ основата на бждещото устройство на окръжнитѣ съвети.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съ това и азъ съмъ съгласенъ.

А. Кантарджиевъ (д): Числото на окръжнитѣ съветници, по моето разбиране, ще трѣбва да се сведе до числото на народнитѣ представители, които се избиратъ въ даденъ окръгъ. Ако Софийскитъ окръгъ избира 32 народни представители, не може да се намѣри аргументъ, не може да се намѣри каквото и да е основание отъ гледище на демокрацията, че той трѣбва да избира 100 души окръжни съветници. Никакъвъ аргументъ не може да се даде въ полза на това. Ще се намалятъ съветницитѣ до числото на народнитѣ представители, които се избиратъ отъ окръга. Но тогава може да се постави другиятъ въпросъ. Има окръжи, като Варненския, напр., който избира 9 народни представители. Въ този случай 9 окръжни съветници да съществуватъ като самостоятелна институция отъ гледище на управлението е единъ абсурдъ. Тамъ може вече да се прѣмине къмъ едно съединение на отдѣлнитѣ окръжни съвети, безъ да искамъ да се спирамъ на голѣмата идея за новото административно дѣление на страната.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Може да се създадатъ районни окръжни съвети.

А. Кантарджиевъ (д): Да, може да се създадатъ районни, областни окръжни съвети, напр. Шуменскитъ и Варненскитъ или Шуменскитъ и Русенскитъ да се събератъ на едно мѣсто. Но въпросътъ е сведенъ до едно намаление, до единъ минимумъ на окръжнитѣ съветници, съ което тия разходи, за които ви дадохъ данни, за заплати, дневни и пр., ще бждатъ още повече намалени.

Друга една реформа, която може да се прокара, това е намаляване членоветѣ на постояннитѣ комисии. Никаква нужда нѣма Софийската окръжна постоянна комисия да има единъ председателъ и трима членове. Борили сме се много пѣти за намаляние членоветѣ на Софийската окръжна постоянна комисия, но не сме успѣли, защото всички сѫ били носители на онова партизанство, което ги е ръководило въ работа имъ.

Другъ голѣмъ принципъ, който трѣбва да легне въ устройството на бждещитѣ окръжни съвети, това е премахване на тая двойственостъ въ службитѣ, която сега съществува — да има едни и сѣщи служби окръжни и държавни. За тая двойственостъ азъ гворихъ преди малко, защото тя се изнася като единъ аргументъ срещу окръжнитѣ съвети. Ще трѣбва всички окръжни служби да се прехвърлятъ на окръжнитѣ съвети.

Председателстващ Н. Захариев: (Звъни) Изтече Ви времето.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Оставете го да се изкаже.

Т. Кънчев (д. сг. Ц): Видяхте ли кой се застъпва да Ви позволят да говорите още?

Г. Т. Данаилов (д. сг): Не е застъпване това. Председателят има право да позволи на оратора да завърши.

А. Кантарджиев (д): На окръжните съвети трябва да се даде и административна автономия, заедно с финансовата автономия. Трябва да се отнеме онова право, което нѣкога не министърът на вътрешните работи, а началникът или подначалникът на изборното отделение имаше по отношение бюджета на всеки окръг — да вземе червения молив и да почне да чертае въ бюджета и след това да го върне на постоянната комисия въ такъв вид, че да не могат да го познаят тия, които сѣ гласували бюджета. Тия, които гласуват бюджета, трябва да се предполага, най-добре познават нуждите и ще го начертаят така, както трябва, за да бъдат задоволени всички нужди. Да се позволи на един административен чиновник, който не разбира нуждите на окръга, да си играе с бюджетите на окръжните съвети, това е една работа, която прави съвършено излишни окръжните съвети. Съгласувана административната автономия с финансовата автономия на окръжните съвети, действително ние ще ги направим дееспособни институти, които ще могат да задоволяват нуждите на нашия народ.

Трябва да се прегледа и да се измени цѣлото законодателство въ България — една огромна работа — защото сега имаме много абсурд. Азъ преди малко ви споменахъ, че окръжните съвети черпятъ своите приходи, своите ресурси отъ държавата и сѣмичитъ окръжни съвети сѣ принудени сѣ редица законоположения отъ тия свои приходи да даватъ помощ на държавата. Въ закона за пѣтищата, чл. 10, се казва: толкова проценти отъ чистия приход на окръга ще се дадатъ за постройка на пѣтища. Въ другъ законъ се казва: толкова проценти отъ чистия приход на окръжните съвети ще се дадатъ за културни мѣроприятия. Въ трети законъ се казва: толкова проценти ще се дадатъ за заплати на учителите и т. н.

Г. Т. Данаилов (д. сг): За фелдшери.

А. Кантарджиев (д): Не може ли това да се отстрани? Ако трябва да се върши известна работа отъ окръга, оставете всецѣло той да се грижи за нея или обратно — отнемете му я. Не му давайте приходи, а отъ друга страна, сѣ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста или сѣ закона за пѣтищата да му взематъ тия приходи. Това значи да се взема отъ единия джобъ и да се тури въ другия джобъ и това изобщо спѣва работата на окръжните съвети.

Ще ви приведа единъ примѣръ за пѣтищата. Ако грижата за направа на пѣтищата бѣде възложена всецѣло върху окръжните съвети, азъ ви казвамъ — безъ да искамъ да бѣда пророкъ — че за 10—15 години ще имаме пѣтища. Сега какво е положението? Всеки окръгъ внася споредъ своя бюджетъ пари въ Народната банка, въ фонда за пѣтищата, и сѣ паритѣ на Софийския окръгъ могатъ да се направятъ пѣтищата въ другъ окръгъ.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Тамъ не сте правъ.

А. Кантарджиев (д): Изучавалъ съмъ този въпросъ и много време и нерви съмъ похабилъ. Сѣ паритѣ на Софийския окръгъ нѣкога се правѣха пѣтища въ Акѣднларската околия.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Сумитѣ, които внася единъ окръгъ, се харчатъ за пѣтищата въ сѣщия окръгъ. Може шена, тогава може да се заимствуватъ суми отъ единъ окръгъ да се вземе за другъ.

А. Кантарджиев (д): Г. Данаилов! Теоритически това е така, така би трѣбвало да бѣде; фактически, обаче, не е така.

М. Бойчинов (д. сг. Ц): Има и друго нѣщо, г. Данаилов: когато въ единъ окръгъ мрежата на първокласнитѣ пѣтища е свършена, а въ другъ окръгъ не е свършена тогава може да се заимствуватъ суми отъ единъ окръгъ за другъ окръгъ.

А. Кантарджиев (д): Така е по законъ, така би трѣбвало да бѣде, но никакъвъ контролъ не се упражнява върху произведенитѣ разходи, върху прилагането закона за пѣтищата. Въпрѣки, че толкова пари се харчатъ — имамъ цифри, които нѣмамъ време да изброявамъ — България стои безъ пѣтища. Софийскиятъ окръгъ, който внася най-много пари за пѣтища, е въ най-печално положение по отношение на пѣтищата. Идете въ Новоселска околия, където се избирамъ, и ще видите, че тя нѣма абсолютно никакви пѣтища; идете въ Софийска селска околия, или въ която щете друга околия на Софийския окръгъ, ще видите, че абсолютно е занемарено дѣлото на пѣтищата. Цѣлата грижа за пѣтищата трѣбва да легне на постоянната комисия. Идете въ Берковска околия, Врачански окръгъ, ще видите идеални пѣтища, за които казватъ, че нѣкога, въ турско време, ги е правилъ Хаджиеновъ — едно обяснение, което не издържа критика.

П. Н. Даскалов (нац. л): Обяснението е тамъ, че където е имало дееспособни окръжни съвети, правени сѣ пѣтища, а дето сѣмъ се занимавали само сѣ партизанство, не сѣ правили пѣтища, макаръ и милиони да сѣ постѣпвали.

М-ръ д-ръ А. Гиргинов: Окръжните съвети никога не сѣ правили пѣтища.

П. Н. Даскалов (нац. л): Напримѣръ, Разградскиятъ окръженъ съветъ е построилъ шосето Разград—Попово.

Министъръ д-ръ А. Гиргинов: Окръжните шосета станаха държавни.

А. Кантарджиев (д): Тѣкмо сега искамъ да ви кажа, че окръжни съвети досега не сѣ правили пѣтища, а тѣ трѣбва да ги правятъ, вмѣсто държавата да взема паритѣ отъ тѣхъ и тя да ги прави.

Т. Кънчев (д. сг. Ц): Тѣ одобряватъ само пѣтната мрежа.

Министъръ д-ръ А. Гиргинов: Пожелаватъ да се построятъ тия и тия пѣтища, обаче държавнитѣ чиновници я ги построятъ, я не — отъ тѣхъ зависи.

А. Кантарджиев (д): Г. г. народни представители! Сѣ огледъ на това изложение, което направихъ, сѣ огледъ на тия заключения, които тегля отъ предпоставките, които изложихъ, мене ми се струва, че ще трѣбва да запазимъ института окръжни съвети. Безспорно, той ще трѣбва да претърпи една коренна реформа и да добие она видъ, она форма, която най-много подобава и най-много е пригодна къмъ нашата действителност, която най-много е пригодна къмъ нуждите на времето, въ което живѣемъ, която най-много е пригодна къмъ нуждите на народа. Недейте унищожава единъ институтъ, който е близъкъ до народа; недейте унищожава единъ институтъ, въ който всеки денъ селянинътъ може да отиде при председателя на постоянната комисия, да пие едно кафе и да каже своята болка; недейте праца народа къмъ държавата, която е улисана въ своитѣ дертове; недейте товари държавата, която има своитѣ кахѣри и която има да разрешава свои въпроси, и сѣ ежедневитѣ, ежемесечнитѣ, ежеминутнитѣ грижи и нужди на българския селянинъ. Недейте кара българския министъръ на земедѣлието да мисли въ дадена областъ или въ дадено мѣсто какво биче да даде — отъ монгафонска порода, или отъ искърска порода. Недейте го каратъ да разрешава въпроса къде трѣбва да има нерезъ отъ иоркширска порода или отъ бергширска порода.

П. Н. Даскалов (нац. л): За това министърътъ не се грижи.

А. Кантарджиев (д): Недейте кара министра на земедѣлието да се занимава сѣ въпроса къде трѣбва да се сѣе детелина, къде трѣбва да се сѣе крѣмно цвекло, къде трѣбва да се сѣе еспарзета, къде какви култури трѣбва да се сѣятъ, за да се създаде благосѣстояние на населението. Дайте да дадемъ на нашето население този междиненъ институтъ; дайте да създадемъ програма на този институтъ сѣ огледъ на специфичнитѣ условия, въ които той действува. Дайте на този институтъ да каже, че, напр., въ Софийския окръгъ нѣма да се сѣе тютюнъ, както нѣкога се сѣеше въ Ихтиманъ и имаше цена 5 л. на килограмъ. Нека окръжниятъ съветъ тамъ, където има

условия за бубарство — само съ бубарство да се занимава; където има условия за скотовъдство — само съ скотовъдство да се занимава; където има условия за земледелие — само съ земледелие да се занимава; където има условия за сѣене на тютюнъ — само съ тютюнъ да се занимава; където има условия за лозарство — само съ лозарство да се занимава. Десезирийте държавата отъ тѣзи грижи, които този законъ ще ѝ наложи. Оставете населението да бѣде близко до своето управление. Българскиятъ народъ, предимно българскиятъ селянинъ, се стѣснява отъ своята държава или отъ органитѣ на своята държава. Той чувствува, че тѣ сж, нѣкакъ-си, по-далечъ отъ него. Улисанъ въ своитѣ грижи, той иска да има единъ институтъ, съ който лесно да се разбира. Да получи отъ тоя институтъ 2—3 хиляди лева, за да си поправи кубето на църквата или прозорцитѣ на училището си. И азъ неоднократно съмъ ималъ случаи да констатирамъ голѣмата необходимостъ отъ това съединително звено между държавата и населението — окръжниятъ съветъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само че това, което казвате, нѣма да бѣде окръженъ съветъ въ днешния смисълъ на думата.

А. Кантарджиевъ (д): Ако ние реформираме окръжния съветъ въ този видъ, за който азъ говоря, безъ да имамъ претенцията да съмъ изчерпателенъ; ако тия основни принципи, които нахвърлямъ предъ васъ, легнатъ въ основата на новия окръженъ съветъ, мене ми се чини, че ще създадемъ единъ дееспособенъ, единъ жизнеспособенъ институтъ, единъ институтъ, който ще бѣде близко до народа, който повече ще отговаря на неговитѣ нужди, и тѣзи нужди по-лесно и по-добре ще бѣдатъ задоволени отъ него, отколкото ако оставимъ българската държава да ѝ задоволява. (Ръкоплѣскания отъ нѣкои отъ мнозинството и нѣкои отъ опозицията)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стайновъ.

П. Стайновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! „Много рѣдко може да се види български министъръ, който да се похвали съ това, че е желалъ да изпълни своитѣ задължения по отношение на самоуправителнитѣ тѣла. Въпросътъ за мѣстното самоуправление не бива току така лесно да се разрешава... Кolkото по-широко е представителството на единъ народъ, особено самоуправлението, толкова самоуправлението е по-близо до народа, толкова по-демократично то е устроено... Тази реформа не е демократична затова, че тя не е даже въ духа на нашата конституция, която въ съответния членъ предвижда самоуправлението на окръжитѣ“.

Тѣзи думи не сж мои, г-да, тѣ сж на народния представителъ д-ръ Александъръ Гиргиновъ, произнесени презъ 1925 г. по законопроекта за окръжнитѣ съвети, внесенъ отъ тогавашния министъръ на вътрешнитѣ работи г. Русевъ.

А. Аврамовъ (з): Фалшификаторъ!

П. Стайновъ (д. сг): Като знаехъ тия разсѣждения на тогавашния народенъ представителъ д-ръ Александъръ Гиргиновъ, азъ бѣхъ любопитенъ, г-да, да видя тоя законопроектъ за окръжнитѣ съвети, да видя мотивитѣ къмъ законопроекта на министра на вътрешнитѣ работи г. д-ръ Александъръ Гиргиновъ, да видя какъ е еволюирала мисълта му презъ времето, когато той е билъ управникъ, когато е билъ натоваренъ съ тежки отговорности и когато е трѣбвало да разрешава тоя въпросъ въ управлението като управникъ въ продължение на една година и половина. За нещастие, мотивитѣ на тоя законопроектъ сж толкова кжси, бихъ казалъ азъ даже телеграфично кжси, че мжчно бихме могли да си съставимъ ясна идея за сѣщинскитѣ мотиви. Надѣвамъ се, обаче, че г. Гиргиновъ ще има случая по-точно да ни обясни тая еволюция, и не само той, но сжщо така и г. г. представителитѣ на другитѣ партии, които по-рано сж вземали думата по самоуправлението въ България, надѣвамъ се да иматъ случая да ни обяснятъ тѣхната еволюция.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. Стайновъ! Вие почнахте партизански и понеже засѣгате мене лично, азъ трѣбва да Ви кажа, че напразно отправяте тия стрели. Азъ съмъ мандатаръ на Министерския съветъ, който реши, въ съгласие съ партиитѣ, които образуватъ Народния блокъ, да се закрийтъ окръжнитѣ съвети. (Оживление) Така че напразно искате да правите лично партизанство.

Този законопроектъ е проектъ на правителството и азъ трѣбваше да ги внеса. Имайте предвидъ, че това стана по решение на правителството. Така че, говорете по самата реформа, недейте се закача лично. Петко Стайновъ винаги има желание да се занимава съ дребнави лични закачки.

П. Стайновъ (д. сг): Г. министре! Азъ Ви моля да вървате, че съвсемъ нѣмамъ желание и намѣрение да атакувамъ Васъ, министърътъ на вътрешнитѣ работи, защото ще видите, че въ много отношения ще бѣда съгласенъ съ Васъ.

Н. Пждаревъ (д. сг Ц): (Къмъ министъръ д-ръ А. Гиргиновъ). Той е на Вашето мнение не отъ днесъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Може да има сжщото мнение, но ако е въпросъ за лични закачки, азъ имамъ тукъ въ папката си много работи. Азъ казвамъ, че по мандатъ на Министерския съветъ внасямъ тоя законопроектъ. Азъ нѣмамъ никаква лична сермия или бащиния. Държавата се управлява и затова решава Министерския съветъ. (Глъчка)

П. Стайновъ (д. сг): Г. министре! Ако направихъ това съпоставяне, то е затова, защото мотивитѣ сж подписани отъ г. Александъръ Гиргиновъ. Азъ съвсемъ нѣмахъ намѣрение да правя нападки срещу Васъ, толкова повече — повтарямъ — че въ много отношения ще бѣда съгласенъ съ Васъ.

Кolkото и да сж кжси мотивитѣ къмъ законопроекта, все пакъ по тѣхъ може да се долови, че г. министърътъ на вътрешнитѣ работи е ималъ две основни съображения, за да внесе отъ името на правителството, както каза той, тоя законопроектъ за закриване окръжнитѣ съвети. Първото съображение е, че г. министърътъ намира, какво положението на днешния окръженъ съветъ е въ всѣко отношение незадоволително и премахването му, прехвърлянето на неговитѣ функции върху държавата ще предизвика едно подобрене въ администрирането на окръга. Второ съображение е, че г. министърътъ на вътрешнитѣ работи смѣта, какво съ закриването окръжнитѣ съвети ще се осмислятъ икономии.

Г-да! Да разгледаме тия две съображения, които г. министърътъ на вътрешнитѣ работи е изтъкналъ. Да видимъ дали би се оправдало по тия съображения да се закрийтъ чисто и просто окръжнитѣ съвети. Въпросътъ е тамъ: първо, дали има достатъчно основание да се закрийтъ окръжнитѣ съвети по тия две съображения, и, второ, дали, като закриваме окръжнитѣ съвети, не оставяме една празнина въ този моментъ. На кого оставяме тази администрация, която досега е била водена отъ окръжнитѣ съвети? Тукъ чисто и просто е казано, че тя се прехвърля на държавнитѣ органи.

Нѣма да се спирамъ, г-да, тукъ на единъ известенъ теоритически въпросъ: дали самоуправлението е единъ конституционенъ принципъ и дали премахването на окръжнитѣ съвети не е нарушение на конституцията. Въ това отношение азъ ще кажа, че съмъ въ съгласие не съ народния представителъ Александъръ Гиргиновъ, а съ министра на вътрешнитѣ работи г. Александъръ Гиргиновъ. Т. е., като държа смѣтка, както за тълкуването на чл. 3 отъ конституцията, така и за разискванията, които сж станали въ Учредителното народно събрание, и главно за чл. 3 отъ конституцията, който гласи, че „ще се изработи едно административно дѣление у насъ, възъ основа на начала на самоуправление на общинитѣ“, азъ смѣтамъ, че самоуправлението на окръжитѣ ни не е конституционенъ принципъ и, следователно, както въ продължение на 54 години нашиятъ законодател, като не е създавалъ околийски съвети, не е нарушилъ конституцията, така и сега нашиятъ законодател, ако намѣри за добре да премахне окръжнитѣ съвети, нѣма да извърши нарушение на конституцията. И азъ не искамъ, г-да, да отправямъ тукъ обвинение противъ министра на вътрешнитѣ работи, че върши нарушение на конституцията — въобще обвинения, каквито често пжти се чуватъ отъ трибуната на Народното събрание. Въ случая Народното събрание има правото да издаде единъ такъвъ законъ.

Но азъ си поставямъ не тоя чисто теоритически въпросъ. Азъ си поставямъ другия въпросъ: оправдано ли е закриването на окръжнитѣ съвети и прехвърлянето на тѣхнитѣ функции върху държавнитѣ органи? Ще доведе ли това чисто и просто прехвърляне функциитѣ на окръжнитѣ съвети върху държавнитѣ органи до очакваното подобрене, както се твърди отъ нѣкои противници на окръжнитѣ съвети?

За да можем да се произнесем по тоя въпрос, ще трябва да видим какво е сегашното състояние на окръжните съвети. Моят предшественик на тая трибуна, г. Кантарджиев, изложи тяхното състояние с голъми подробности и с познанията на единъ деятел, който е работилъ въ окръжните съвети. Азъ нѣма да правя апология на окръжните съвети. Напротивъ, бързамъ да призная, че въ сегашното си положение, при сегашните си функции, съ които ги е надарилъ законодателятъ, нашитъ окръжни съвети, за днешното време, при днешния начинъ на управление на държавата, при днешните сложни стопаски задачи, предоставени за разрешение отъ държавата, сѣ станали една непригодна машина, която не постига повече въ необходимия размѣръ и съ необходимата рационалностъ целитъ, които би трѣбвало да се поставятъ на едни подобни самоуправителни тѣла. Ако, г-да, ние не сме въ състояние да промѣнимъ тая машина, ако ние не сме въ състояние, като народни представители, издѣно да рационализираме тоя клонъ отъ административната, азъ смѣтамъ, че е право тогава на министра на вътрешнитъ работи да закрие окръжните съвети. (С. Патевъ рѣкоплѣска)

Но азъ си задавамъ въпроса: направихме ли ние, народните представители, всичко, изчерпахме ли всички срѣдства, изчерпахме ли, така да се каже, инвентара на всички методи, на всички организации, на всички рационализации, съ които разполага административното право и административното устройство, именно да подобримъ и да рационализираме окръжното самоуправление у насъ?

Преди да се решимъ на една такава сѣдбоносна стѣпка, т. е. преди да премахнемъ окръжните съвети, окръжнитъ самоуправителни тѣла, които у насъ вече отъ 50 и тождова години съществуватъ и иматъ една история, създали сѣ една традиция, ние, г-да, трѣбва да направимъ единъ опитъ, да видимъ дали нѣма начинъ, безъ да премахваме абсолютно окръжното самоуправление, да го замѣстимъ съ нѣщо по-близко, за да не правимъ единъ скокъ въ неизвестността.

Презъ 1925 г., когато се гласува сегашниятъ законъ за окръжните съвети, се направиха чувствителни подобрения. И азъ дължа да подчертая, г-да, че оня, който е проследилъ историята на окръжните съвети у насъ и всички реформи въ окръжните съвети, оня, който познава режима на окръжните съвети преди 1925 г. и следъ 30 декемврий 1925 г., когато се гласува последниятъ законъ за окръжните съвети, ще се съгласи, че по отношение на функционирането на окръжните съвети действително презъ 1925 г. се създаде една либерална реформа, се създаде едно чувствително подобрение за функционирането на окръжните съвети, се създаде едно по-голѣмо самоуправление и зачитане правата на самоуправителното тѣло — окръженъ съветъ и окръжна постоянна комисия.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Всѣка циганка хвали циганчето си.

П. Стайновъ (д. ср): Нѣма да ги изброявамъ, г-да! Ако е въпросъ да водимъ споръ по този въпросъ, азъ бихъ искалъ само да ви отбележа, че отъ 1925 г. се създаде пълна самостоятелностъ на решенията на окръжните съвети, когато до 1925 г. почти всичките решения на окръжните съвети влизаха въ сила следъ одобрението имъ отъ централната властъ. Отъ 1925 г. насамъ всичките решения на окръжните съвети, съ изключение на бюджета, влизатъ въ сила направо, следъ като сѣ гласувани отъ окръжния съветъ. Да не говоримъ за дадената тогава свобода на окръжните съвети сами да се свикватъ на заседание, което стана причина преди нѣколко дена да гласуваме единъ законъ да не би окръжните съвети сами да се свикатъ на заседание. Но тая реформа, колкото и либерална да бѣше, колкото и да бѣше изпълнена съ духъ да се подобри самоуправлението у насъ — дълженъ съмъ да го призная тукъ — не достигна до своя логически край. А кой бѣше този логически край, който трѣбваше да стигне една пълна, една истинска, една рационална реформа на самоуправлението? Този логически край бѣше едно разширение на функциитъ, едно разширение на обсега на общественитъ служби, които трѣбваше да бѣдатъ повѣрени на окръжните съвети — за това, за което говори и г. Кантарджиевъ преди малко отъ тукъ — едно разширение на компетентността на окръжните самоуправителни тѣла. Трѣбва да се признае, че окръжниятъ съветъ днесъ е наистина една голѣма машина, но тая машина нѣма достатъчно товаръ, за да може напълно полезно и рационално да се движи. Окрѣжътъ и до днесъ не се е обособилъ споредъ нашето днешно позитивно-административно, право, като

едно истинско мѣстно самоуправително тѣло съ пълна мѣстна компетентностъ, както сѣ, напр., английскитъ county, които иматъ по-пълна мѣстна компетентностъ, както сѣ нѣмскитъ Kreis, които иматъ по-пълна мѣстна компетентностъ, както е желалъ Петко Каравеловъ въ Учредителното събрание. Въ Учредителното събрание за Петко Каравеловъ въпросътъ за самоуправлението на окръжитъ е билъ поставенъ по начинъ, че той да се изправи на трибуна като председател да каже: „Азъ разбирамъ самоуправлението, когато въ окръга нѣма да има представители на държавната властъ; всичко ще бѣде само представители на самоуправителното тѣло“. Колко сме ние далечъ отъ тази мисль на този ученикъ на английскитъ конституционалисти, какъвто бѣше Петко Каравеловъ! Той наистина искаше да направи едно самоуправление абсолютно: всичко, кѣто днесъ се ръководи въ окръга отъ представители на държавната властъ, да кажемъ всички по земледѣлието, по скотовѣдството, по народното здраве, по оовощарството въ окръга. Окрѣжътъ завежда нѣкои служби, но не въ пълнотата на всичките тѣзи обществени служби. Тия служби въ голѣмата си частъ и сега продължаватъ да бѣдатъ държавни. Държавната централна властъ, чрезъ своитъ подвижни земледѣлски катедри, чрезъ своитъ ветеринарни лѣкари, чрезъ своитъ медицински лѣкари и болници и запазила лѣвската частъ отъ цѣлата администрация, като е оставила изрично чрезъ законъ на самоуправителнитъ тѣла въ сѣщностъ много малко и отъ отнositелно малко значение служби. И правъ бѣше г. Кантарджиевъ да говори тукъ за паралелизъмъ. Има паралелизъмъ и то много голѣмъ паралелизъмъ. Вземете само бюджета на Софийския окръженъ съветъ и ще видите колко еднакви служби има и въ окръга, и въ държавата. Всички ние се питаемъ: каква нужда налага да има едни и сѣщи служби и въ окръга, и въ държавата? Това е неоправдано. Или, всички служби трѣбва да бѣдатъ къмъ окръга, или всички служби трѣбва да бѣдатъ къмъ държавата. Но едната и другата администрация да иматъ едни и сѣщи служби, това е неоправдано. Ако ние търсимъ оправдание за този паралелизъмъ, трѣбва да го намѣримъ само въ това, че окръжниятъ съветъ, като вижда, че му сѣ повѣрени малко функции, а той иска да оправдае своето съществуване, търси да си създаде служби, за да може по този начинъ да върши полезна работа.

Г-да! Азъ по моя занаятъ, като професоръ, съмъ ималъ случай да запитвамъ много често хора съ какво се занимаватъ окръжните съвети. И азъ ви моля, г-да — не правя никакъвъ изпитъ тукъ — да турите ръка на сърцето си и да отговорите съ какво се занимаватъ окръжните съвети. Опитайте се да отговорите. Махнете най-напредъ кооперативното планоснимане — въ сѣщностъ това е една държавна служба, уредена на кооперативни начала, това не е обектъ на самоуправление, а е една кооперативна служба; махнете кооперативното водоснабдяване; махнете кооперативния строежъ на училища; махнете контролнитъ институти — финансовитъ окръжни провѣрители, които въ сѣщностъ пакъ изпълняватъ една държавна финансова функция, защото държавата си е запазила финансовата контрола и е повѣрила на окръжните съвети да я упражняватъ единъ видъ отъ нейно име — кое остава тогава като истинско самоуправление за окръжните съвети?

С. Патевъ (з): Гласуване бюджета и изплащане умрѣли коне.

П. Стайновъ (д. ср): И азъ питамъ не тия, които сѣ били окръжни съветници, тѣ знаятъ това, а питамъ най-обикновенитъ хора: съ какво се занимаватъ окръжните съвети? Ще кажатъ: гласуватъ бюджети!

С. Патевъ (з): Точно тѣй.

П. Стайновъ (д. ср): А съ този бюджетъ какво се прави? Казватъ: „Назначаватъ чиновници“. Е, хубаво де, ами тѣзи чиновници съ какво се занимаватъ? Вие ще видите, г-да, че ще могатъ да ви се посочатъ много малко лица, службитъ на които да бѣдатъ отдѣлни, обособени отъ държавнитъ. Ако е за земледѣлието, веднага ще видите, че голѣмитъ функции за земледѣлието сѣ въ подвижнитъ земледѣлски катедри и въ агрономствата. Да вземемъ на-

последък и ветеринарните служби. По-голямата част от ветеринарните служби, тъзи, които дават тон, сж държавни. А медицинските служби? Макар че се създаде закон за народното здраве, който на пръв поглед дава засилване на санитарната служба въ самоуправителните тѣла, въ сжщност какво е положението?

Н. Стамболиевъ (з): Закриха се лѣкарски участъци.

П. Стайновъ (д. сг): Всичко е заето отъ д-ръ Кесяковъ.

Н. Стамболиевъ (з): Закриха се фелдшерски участъци, закриха се акушерски участъци и пр., понеже нѣмаха срѣдства да ги издържатъ.

П. Стайновъ (д. сг): Всичко е заето, всичко е централизирано въ Дирекцията на народното здраве, всичко се командва отъ тамъ, уволняванията и назначаванията ставатъ отъ тамъ. Даже окръжната постоянна комисия не може да даде отпускъ на фелдшеритъ и лѣкаритъ.

П. Попивановъ (з): Отъ кога е това?

П. Стайновъ (д. сг): Всичко е концентрирано въ Дирекцията на народното здраве. Вие знаете историческата борба между окръжните постоянни комисии и Дирекцията на народното здраве. Тази борба е известна и поради известни формалности се свърши въ полза на Дирекцията на народното здраве. Предъ Върховния административенъ сѣдъ наддѣлѣ Дирекцията на народното здраве и днесъ тя командва, а не окръжните постоянни комисии. За тѣхъ не е останало нищо, освенъ да плащатъ само заплатитъ на лѣкаритъ. Тогава азъ се питамъ: ако това самоуправление въ санитарната служба би трѣбвало да се изрази въ края на краищата да се плащатъ само заплати, каква е функцията на тия хора, които сж избрани отъ народа?

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Назначавания.

П. Стайновъ (д. сг): Назначавания! Дирекцията на народното здраве, споредъ закона, толкова много се мѣси, че не остава мѣсто да се прояви инициативата на самоуправителните тѣла.

С. Патевиъ (з): Постоянната комисия ги назначава, а Дирекцията на народното здраве ги уволнява.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): По докладъ.

П. Стайновъ (д. сг): Това не значи, че азъ искамъ да отрека значението на окръжните съвети.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Вие, г. Стайновъ, едно доказвате — че вашиятъ Сговоръ е създаде едно квази окръжно самоуправление. Това, което казвате като аргументъ за васъ, е противъ васъ. Това, което вие обяснявате, нѣма нищо общо съ самоуправлението.

Н. Стамболиевъ (з): Той иска да каже, че презъ 1926 г., когато минаваше законътъ за народното здраве, г. Андрей Ляпчевъ въ комисията искаше да делегира правото на лѣкуване, здравето на народа на общинските и окръжните съвети, които закриха участъцитъ, благодарение на липсата на срѣдства.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ трѣбва да кажа, че въ 1926 г. ние извършихме една много голяма реформа за създаване либерализмъ и за подобрене машината на самоуправлението. Това бѣше една чувствителна реформа, съ която ние се гордѣмъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Кажете реформата!

П. Стайновъ (д. сг): И ако можемъ да говоримъ за добре функциониращи окръжни съвети като администрация, то се дължи на онова, което се създаде въ 1926 г. Но тогава реформата не се завърши. Започнахме и смѣтахме да извършимъ и втората частъ, т. е. да разширимъ функциитъ на самоуправлението, нѣщо, къмъ което ние направихме известна крачка напредъ, ...

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Съ закона за народното здраве стѣснихме самоуправлението.

П. Стайновъ (д. сг): ... но не можахме да привършимъ тази реформа. И право е, че министърътъ на въ-

трешните работи г. Гиргиновъ наследи единъ законопроектъ тѣ либераленъ, тѣ усъвършенствуванъ, тѣ пропитъ съ духъ на самоуправление.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Кой законопроектъ?

П. Стайновъ (д. сг): Законопроектътъ за окръжните съвети.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ не зная какви сж Вашитъ понятия за самоуправление!

П. Стайновъ (д. сг): Редното бѣше т. министърътъ на вътрешните работи, като остане вѣренъ на принципитъ, които е поддържалъ въ миналото, и като не издига туку претекста, че изпълнява решението на Министерския съветъ, а като остане вѣренъ и на своитъ лични съображения и разбирания, логичното бѣше да очакваме, че той ще се яви предъ насъ съ единъ мотивиранъ докладъ къмъ законопроекта, за да видимъ, възъ основа на данни, възъ основа на цифри, възъ основа на подробни изучавания, кое го е накарало да направи тази еволюция и да видимъ какво ни предлага той, за да усъвършенствува; да рационализира едно самоуправление, за което е настоявалъ толкова въ миналото.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. Стайновъ! Азъ Ви казахъ, че вашето управление, на Сговора, създаде работи противъ самоуправлението. Законътъ за народното здраве нѣма нищо общо съ самоуправлението. Той е пълно отрицание на окръжното самоуправление. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Той суспендира всички функции на окръжните съвети по отношение на народното здраве. Азъ бѣхъ, който, като окръженъ съветникъ въ Софийския окръженъ съветъ, направихъ предложение и дадохъ мотивирана резолюция, която вашитъ приятели тогава въ окръжния съветъ подкрепиха, противъ вашия законъ за народното здраве, понеже съ него се отнемаха автономията, функциитъ на окръжните съвети по отношение на народното здраве.

С. Мошановъ (д. сг): И сега, вмѣсто да ги усъвършенствувате, прехвърляте всички служби къмъ държавната машина.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: (Къмъ П. Стайновъ) Недейте забърква понятията, а говорете това, което е.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ пакъ държа да подчертая, че въ 1925 г. ние създадохме една либерална, усъвършенствувана, рационална, демократична самоуправителна машина...

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Ама нѣма какво да работи тази машина.

Т. Бошнаковъ (з): Машина безъ масло и бензинъ!

П. Стайновъ (д. сг): ... и оставаше на нашитъ наследници да я подобрятъ.

По отношение на закона за народното здраве ще ви кажа, че той е единъ законъ, гласуванъ въ миналата Камара, съ който се извърши раздѣлението на предпазната отъ лѣчебната медицина. На всички ви е известно, че въ този законъ така нареченитъ институти на лѣчебната медицина постепенно постепенно трѣбваше да се прехвърлятъ върху окръжните съвети, върху мѣстнитъ самоуправителни тѣла, за да останатъ къмъ държавната централна властъ само институтитъ на предпазната медицина.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Натовариха ги само да плащатъ.

П. Стайновъ (д. сг): Менъ ми е чудно, че г. министърътъ на вътрешните работи, който е шефъ на Дирекцията на народното здраве, излиза да твърди, че на окръжните съвети не сж повѣрени никакви функции по отношение на народното здраве. Азъ, обаче, искамъ да изтъкна, че това усъвършенствуване на самоуправлението не е завършено и ние бѣхме въ правото си да очакваме, че именно радетелътъ за самоуправление и ученикътъ на Петко Каравеловъ (Сочи министъръ д-ръ А. Гиргиновъ) щѣше да продължи въ тази насока.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Вие не само не усъвършенствувате самоуправлението, но го и забъркахте.

С. Мошановъ (д. сг): Ето ви поводъ да го оправите, г. Гиргиновъ!

П. Стайновъ (д. сг): Вие не само не го оправяте, но унищожавате една институция, за която сте се борили въ миналото.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Я оставете! Народнякъ да се ослана на Петко Карвеловъ! Разбирамъ — г. Ляпчевъ, но народнякъ — не разбирамъ.

С. Мошановъ (д. сг): Теглите калема и ги унищожавате! Това е най-лесното.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Тъ сж една машина, но празна; нѣма какво да мели.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Въ Учредителното народно събрание Петко Карвеловъ бѣше противникъ на консерваторитѣ.

С. Мошановъ (д. сг): Грѣшката е, че живѣете съ 60 години назадъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Кой живѣе?

С. Мошановъ (д. сг): Вие живѣете съ страститѣ отъ преди 60 години.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Ти си безъ страсти! Затуй си останалъ безъ сърдце!

П. Стайновъ (д. сг): Азъ нѣма да отрека ролята на окръжнитѣ съвети въ последнитѣ години. Мене даже ми е достатъчно признанието, което направи г. Антонъ Кантарджиевъ, който, макаръ отъ партията на г. Гиргиновъ, заяви, че отъ осемъ години насамъ сж направени извънредно голѣми дѣла въ областта на окръжното самоуправление. Г. Кантарджиевъ подчерта голѣмата дейност на окръжнитѣ самоуправителни тѣла, само че той искаше да изтъкне, че тази безспорно голѣма дейност, която въ продължение на осемъ години е развита, не била само на Демократическия сговоръ, но и на всички други, които сж били окръжни съветници презъ това време. Приемамъ, г-да; ние нѣма да правимъ тукъ партизанска политика. За насъ е важно, да се подчертае фактътъ, че действително, особено въ последнитѣ осемъ години, презъ времето, когато управляваше Демократическиятъ сговоръ, навсѣкжде сж се проявили окръжнитѣ съвети и на първо мѣсто Софийскитѣ окръженъ съветъ и Софийската окръжна постоянна комисия. Може би има специални причини, поради които тя се е проявила — поради това, че въ Софийския окръжъ се намира единъ голѣмъ градъ, столицата. Но фактътъ си е фактъ. И г. Кантарджиевъ избори голѣми дѣла на тази постоянна комисия.

Г-да! Азъ мога само да констатирамъ, че презъ тия осемъ години, и по-рано, сж създадени много дѣла. И важното и характерното е, че при създаването на всички тѣзи паметници на творчество, на повечето мѣста, ако не даже навсѣкжде, сж вземани подъ съображение мѣстнитѣ изисквания. И това е било преди всичко една селска политика — да се държи смѣтка преди всичко за изискванията на селото. Това е творчеството на Демократическия сговоръ въ областта на окръжното дѣло.

Т. Бошнаковъ (з): Много добре би било да вземете да прочетете единъ бюджетъ на окръжна постоянна комисия отъ вашитѣ времена.

П. Стайновъ (д. сг): Сега, г-да, като държимъ смѣтка за сегашното положение на окръжнитѣ съвети и за сегашното законодателство за окръжнитѣ съвети, като държимъ смѣтка изобщо за наличнитѣ срдства, съ които разполагатъ особено сега окръжнитѣ съвети, нека се запитае какво се налага да се направи. Повтарямъ: нѣма да изброявамъ подробно, защото г. Кантарджиевъ извърши тая работа за смѣтка на оппозицията. Ако се налагатъ реформи за усъвършенстването на окръжното самоуправление, ако се налагатъ реформи, за да се продължи нашето дѣло на рационализиране на окръжнитѣ съвети, което ние започнахме, да се създаде животъ на окръжното самоуправление, онова, което се налага въ този моментъ преди всичко, то е, да се предадатъ отъ държавата нови и нови служби съ мѣстно значение на окръжнитѣ самоуправителни тѣла.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): 26.000 л. сж похарчени за посрещане на гости. Яли и пили — 26.000 л. дадени за пастьрма!

П. Стайновъ (д. сг): Ако тия служби, които интересува мѣстното население, но които сега се управляватъ отъ държавата — въ областта и на земледѣлие, и на скотовѣдство, и на овощарство, и на ветеринарна медицина, и пр. и пр. — се предадѣха на окръжнитѣ самоуправителни тѣла, тѣ действително щѣха да станатъ малки „мѣстни парламенти“, както галовно обичаме да ги наричаме, и тогава въ тия малки мѣстни парламенти можеха да бждатъ привлѣчени много повече компетентни сили, много повече видни общественици, за да могатъ въ този разширенъ кръгъ на дейностъ да посветятъ своитѣ усилия и своитѣ знания. Заедно съ увеличение на компетентността и службитѣ на окръжнитѣ съвети, заедно съ прехвърляне служби отъ държавата на окръжа, както това иска г. Антонъ Кантарджиевъ, разбира се, следва да се увеличатъ съответно и приходитѣ на окръжнитѣ съвети.

Наистина, г-да, необходимо е да се приближи управлението до народа — по този въпросъ не вѣрвамъ да има разногласие между разнитѣ партийни групи въ Парламента — въ смисълъ да се ангажиратъ и самитѣ граждани, да се заинтересуватъ чрезъ своитѣ представители въ политическиятъ, социалнитѣ, стопанскитѣ и културни мѣроприятия, които интересуватъ дадена мѣстност. Това е именно целта на всѣко самоуправление, общо или специално. Това бѣ и оправданието на окръжнитѣ съвети като междинни самоуправителни демократически институции, поставени между държавата и общината.

Окръжнитѣ съвети бѣха междинното самоуправително тѣло, което служеше да смекчи шока между централната власт и гражданитѣ, или пъкъ общинитѣ. Такава междинна самоуправителна институция не само е отъ голѣма полза за създаване на редовно самоуправление, но тя е и една необходимостъ, за да може съ по-малко сътресения държавата да прилага мѣрки и да постига собственитѣ свои задачи — културни, социални, икономически и финансови. Това разширение се налагаше, г-да!

Въ сжщностъ какво се прави? Въмѣсто да се рационализира и да се разшири самоуправлението, като се предадатъ отъ държавата на окръжа тия мѣстни държавни служби, въмѣсто да се създадатъ нови срдства за самоуправителнитѣ тѣла и да се рационализира и преобрази изобщо това самоуправление, като все пакъ се запази връзката между държавата и гражданството, ние виждаме г. министърътъ на вътрешнитѣ работи да трѣбва по единъ другъ пътъ, който е много по-лесенъ — закриване окръжнитѣ съвети, безъ на тѣхно мѣсто да се създава нѣщо друго. Той ги прехвърля чисто и просто къмъ държавата — това е поне законопроектътъ.

Нѣкои казватъ, че щѣли по-късно да се създадатъ нѣкакви други съвети. Ние можемъ да споримъ и да разискваме само това, което е предъ насъ. Закриватъ се окръжнитѣ самоуправителни тѣла и функциитѣ на самоуправителнитѣ тѣла, службитѣ на мѣстнитѣ самоуправителни администрации се предаватъ на централната държавна властъ — значи, престава да тупти едно самоуправително сърдце. Това, г-да, не е никакъвъ новъ пътъ. Споредъ мене, това е една крачка назадъ, която се извърши отъ страна на министра.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Нали и вие бѣхте за закриване на окръжнитѣ съвети!

С. Мошановъ (д. сг): За подобриенето имъ.

П. Стайновъ (д. сг): Казватъ: закриването на окръжнитѣ съвети щѣло да бжде временно. О, временно закриване! Вие знаете, г-да, френската пословица: Il n'y a que le provisoire qui dure — само временното е трайно на този свѣтъ. Ти ги закрий веднѣжъ, че после ще назначаваши комисия, която ще почне да прочува какви нови самоуправителни тѣла да създадемъ!

Т. Бошнаковъ (з): Това не е като презъ времето на Сговора!

П. Стайновъ (д. сг): Но, г-да, ако се впуснемъ въ този пътъ — да закриваме окръжнитѣ съвети — ако одобримъ въ тая му форма законопроекта на г. Гиргиновъ, свѣршено е съ междинното самоуправление поне за дълги години. Вие ще видите, че скоро ще се създаде въ България едно движение за създаване междинни самоуправителни тѣла, но пропуснатото време ще бжде единъ пропускъ. Азъ бихъ желалъ по-скоро да бждемъ наясно

сега, а не да говоримъ какво щѣли сме да направимъ. Г. министърътъ на вътрешнитѣ работи бѣше длъженъ, като махва едно нѣщо, още сега, въ този моментъ, да ни каже съ какво го замѣня. И не само да ни обещае — той бѣше длъженъ да го впише въ законопроекта, за да можемъ да го обсъдимъ, а не сега чисто и просто да прехвърлимъ службитѣ на самоуправителнитѣ тѣла на централната държавна власт и слелъ това — кой знае кога — да видимъ съ какво ще ги замѣстимъ. Тѣзи прехвърляния нищо добро нѣма да донесатъ на демокрацията.

Така че позволете ми да не се съглася с първото съображение, което г. министърътъ на вътрешнитѣ работи изтъква — че щѣло да се подобри самоуправлението, като се прехвърли на централната власт, на тази студена машина, на тая повече изпълнена съ бюрократизмъ машина, цѣлото мѣстно самоуправление, отнемайки възможността на заинтересованитѣ граждани да влияятъ по единъ или другъ начинъ върху хода на тази самоуправителна машина. Не, г-да — това първо съображение на г. министра, че щѣло да се подобри, да се засили управлението, като се засили централизацията въ тази област, нѣма да даде добри резултати.

Но да видимъ второто му основание. Второто основание, което намираме сѣщо така въ мотивитѣ на законопроекта, е, че щѣли да се направятъ икономии, като се закриятъ окръжнитѣ съвети. Закриването на окръжнитѣ съвети, г-да, би могло да стане наистина и съ целъ за икономия. Азъ бихъ приелъ едно такова съображение. Но, г-да, въ този решителенъ моментъ, когато всички ние чувствуваме, когато всички ние чувствуваме, че държавата е въ голямо финансово затруднение, има ли за нѣкой тукъ, въ Камарата, да е тайна, че държавата е въ едно извънредно, катастрофално да не кажа, финансово положение? Има ли въ нѣкой чувство, че ние не вървимъ по единъ пътъ, който не знаемъ къде ще ни изведе, ако не вземемъ мѣрки, които да спасятъ държавата отъ този финансовъ пътъ, въ който се е ангажирала? Има ли у нѣкого чувството, че не се налага единъ общъ планъ на съкращения и намаления на разходи, на увеличения на нѣкои отъ данъцитѣ, но това да се става съ отдѣлни закончета, да не става съ случайни мѣрки, а да бѣде единъ общъ планъ на съкращения, на намаления и, ако трѣбва — единъ общъ планъ за облагане съ нови данъци на ония, които могатъ да ги понесатъ?

Какъвъ планъ се иска сега? Искане се такъвъ планъ, какъвто направи Поанкаре въ 1926 г. и спаси финансово Франция; иска се такъвъ планъ, какъвто и Сноуденъ представи, но който може би навремето не намѣри одобрението на всички негови колеги; иска се такъвъ планъ, какъвто представи завчера Шеронъ, за което и падна. Такъвъ планъ ние очакваме, г-да! Единъ планъ съ куражъ, единъ планъ съ воля, единъ общъ планъ за спасение на страната.

А. Буковъ (з): Ще ви се даде.

П. Стайновъ (д. сг): Ние го очакваме, но не го виждаме. И това не го казвамъ азъ, а го казва Финансовиятъ комитетъ. Въ доклада на Финансовия комитетъ е казано следното: „Ние не виждаме българското правителство да има една система, единъ планъ въ мѣрките за подобрене и заздравяване на финансовото положение“.

Н. Стамболиевъ (з): Какъвто планъ и ние нѣмахте и докарайте държавата въ това положение.

П. Стайновъ (д. сг): Това го има, г-да, въ доклада на Финансовия комитетъ. Ето такъвъ планъ очакваме ние — единъ планъ, който може би да смути нѣкои отъ насъ, народнитѣ представители; може би този или онзи ще протестира срещу него, единъ планъ, който може би ще създаде известни затруднения. Но ако този планъ е извиканъ да спаси финансово държавата, какво сѣ окръжнитѣ съвети предъ едно финансово спасение на държавата? И ако въ тоя общъ планъ на реорганизация, на съкращения, съкращението на окръжнитѣ съвети бѣше една брѣнка и ако въ тази обща уредба на реорганизация и преобразования се създадѣше нѣкое ново самоуправително дѣло, по-рационално, по-модерно, специално, какъвто и да е друго, на мѣстото на окръжнитѣ съвети, азъ съ две рѣчи бихъ гласувалъ за премахването на окръжнитѣ съвети.

Но азъ не виждамъ тукъ, г-да, нищо подобно. Тукъ азъ виждамъ една реформа, която въ сѣщностъ какво прави? Взема сѣщитѣ разходи, взема сѣщитѣ обществени служби отъ окръга и ги предава на държавата. И какво се постига въ края на краищата? Постига се това, че ние, като премахнемъ, да кажемъ, бюджетитѣ на

окръжитѣ, ще ги прехвърлимъ къмъ държавата; ще свиемъ бюджета на окръжитѣ, а ще надуемъ държавния бюджетъ съ нови разходи.

С. Мошановъ (д. сг): Никакви разходи не се намаляватъ.

П. Стайновъ (д. сг): Каква полза общо за държавнитѣ финанси отъ подобно прехвърляне? Никаква, г-да! Азъ въобще не виждамъ д се извършватъ съ този законопроектъ нѣкакви чувствителни икономии, които да могатъ да оправдаятъ думитѣ на г. министра на вътрешнитѣ работи, че прехвърлянето на службитѣ отъ окръжнитѣ самоуправителни тѣла — които се закриватъ — върху държавата ставало съ целъ за икономии.

Г. Енчевъ (з): (Казва нѣщо)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Оставете го — той е голѣмъ партизанинъ.

П. Стайновъ (д. сг): Въ законопроекта, г-да, никъде не се говори, че се закриватъ службитѣ на окръжнитѣ самоуправителни тѣла; въ законопроекта никъде не се говори, че се намаляватъ службитѣ, че се съкращава въобще нѣщо — никъде — а се говори, че се прехвърлятъ службитѣ на окръжитѣ върху държавата.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Отговорете на това, което Ви пита г. Енчевъ.

С. Мошановъ (д. сг): Министърътъ ще отговори. Той не е тамъ, за да отговаря.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Съ нахалство не се създава убеждение. Това е нахалство отъ Ваша страна.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Какъ тъй?! Да отговори на това, което го питатъ! (Къмъ П. Стайновъ) Вие 8 години управлявахте тази страна, и сега ще говорите съ нахалство!

С. Мошановъ (д. сг): Той е тамъ, за да говори, а не да отговаря.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Единъ ораторъ има длъжността да каже и своето мнение и да отговори на чуждитѣ мнения. Това е една трибуна, отъ която може да се отговаря и на зададени въпроси. И за това е тая трибуна, на която той стои.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Силно звъни)

П. Стайновъ (д. сг): Азъ знаа, че между хората, които отблизо не следятъ работитѣ на самоуправлението и които, може би, най-добросъвестно говорятъ за икономии и искатъ да направятъ икономии, сѣществувало едно повѣрие, че ако се премахнатъ окръжнитѣ съвети, веднага 200—300 милиона лева щѣли да се съкратятъ въ общия бюджетъ на цѣлата държава. Не, г-да; нищо подобно нѣма! Цѣлиятъ бюджетъ на всички окръжни самоуправителни тѣла, ако се не лъжа, стига най-много до 200 милиона лева. Въ тѣхъ влиза и бюджетътъ на Софийската окръжна постоянна комисия. Ако грѣша, г. министърътъ може да ме поправи. Бюджетитѣ общо на всички окръжни съвети, казвамъ, стигатъ 200 милиона лева.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Колко ще се икономисатъ?

П. Стайновъ (д. сг): Понеже, споредъ законопроекта, всички служби ще се прехвърлятъ на държавата, отъ тия 200 милиона лева нѣма да се направятъ голѣми икономии.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. Стайновъ! Вие сте човѣкъ съ видно обществено положение, вие сте професоръ и членъ на Парламента, и когато говорите, трѣбва да имате известно основание. Тукъ, въ законопроекта, има изриченъ членъ, въ който е казано, че учреденитѣ служби и учреждения при окръжнитѣ съвети се прехвърлятъ върху съответнитѣ държавни служби и учреждения. Това ще се установи въ подробности при приемането на държавния бюджетъ. Следователно, ако искате да бждете що-годе добросъвестни, трѣбва да кажете, че тѣзи съкращения на служби, съ целъ да се направятъ икономии, ще станатъ, когато се гласува бюджетътъ на държавата.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Той каза това.

С. Мошановъ (д. сг): Именно това казва.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Какви икономии ще се направятъ и какви кредити ще се съкратятъ — това ще видимъ, когато дойде бюджетътъ, въ който се предлагатъ всички служби. Какво искате сега Вие? Едно умопомрачение, едно партизанско заслѣпление има у Васъ, което не мога другояче да го квалифицирамъ, особено за Васъ, г. Стайновъ!

П. Стайновъ (д. сг): Ще ми позволите, г. министре, да не се съглася с Васъ, защото азъ съмъ народенъ представителъ тукъ, за да кажа мнението си.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ разбирамъ да сте противъ законопроекта, но да казвате, че нѣма да има икономии отъ съкращаването на тия служби, нѣмате основание.

Г. Говедаровъ (д. сг): Кажете ги, г. министре!

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Не може въ единъ законопроектъ, който прехвърля службитъ, който казва, че всички служби ще минатъ подъ друга форма въ бюджета, да се каже друго, освенъ това което е казано въ законопроекта. Следователно, трѣбва да бждете добросъвестни. Критикувайте, но въ рамкитъ на законопроекта.

Т. Тонковъ (з): Всички надничари въ постояннитъ комисии ще ги махнемъ.

С. Мошановъ (д. сг): А, ще ги изгоните? Колкото ги изгонихте отъ министерствата!

Т. Тонковъ (з): Вашитъ надничари ще изгонимъ.

С. Мошановъ (д. сг): Вие имате 10 пѣти повече надничари.

П. Попивановъ (з): Ние имаме надничари, които работятъ съ кирка и лопата, а вие имате лентии, които чакатъ само служба. Ние имаме чернотрудови хора, които изкарватъ хлѣба си съ трудъ.

С. Мошановъ (д. сг): Искрено ли говорите?

П. Стайновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Г. министърътъ на вътрешнитъ работи ни представя тукъ единъ законопроектъ. Азъ имамъ правото, като народенъ представителъ, който изучава законопроекта, да питамъ: съ службитъ на окръжнитъ съвети какво ще стане? Азъ съмъ въ правото си да питамъ какво ще стане; и понеже въ чл 1 на законопроекта се казва, че всички служби се прехвърлятъ въ съответнитъ министерства, ...

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Да, ще се прехвърлятъ и ще се реорганизируютъ службитъ, г. Стайновъ!

П. Стайновъ (д. сг): ... тогава бележката на г. министра е неоснователна.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Това е въпросъ на бюджета. Ето ви папката съ проекта!

П. Стайновъ (д. сг): Дайте да го прочетемъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И ние сме критикували правителството, когато сме били опозиционери, но така явно, така безсмислено да атакуваме една реформа на правителството — това никога не сме правили. Това е, защото нѣмате никакви аргументи. Атакувате съ абсолютно несъстоятелни аргументи. (Възражения отъ говориститъ)

П. Попивановъ (з): (Къмъ П Стайновъ) Вие ще атакувате по този въпросъ, когато дойде бюджетътъ на държавата.

П. Стайновъ (д. сг): Ако действително г. министърътъ има въ папката си нѣкакъвъ проектъ за съкращения, той трѣбва да го даде, да ни го съобщи; поне трѣбваше да бждатъ посочени тѣзи съкращения въ мотивитъ на законопроекта, за да ги видимъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Всички тѣзи съкращения ще се направятъ въ бюджета. Не може другояче. Не разбирате ли Вие, г. професоре по административно

право, че въпросътъ за тѣзи служби ще се реши, когато се гласува бюджетътъ? Какво искате повече отъ това?

П. Стайновъ (д. сг): Г. министре! Ние правимъ сега законъ и искаме да бждемъ наясно по него.

С. Мошановъ (д. сг): (Къмъ министъръ д-ръ А. Гиргиновъ) Той пита. Чакайте! Ще му отговорите на свой редъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Това е организационенъ законъ, който прехвърля службитъ. Ще дойдатъ бюджетитъ на всѣко министерство, на всѣка дирекция и тамъ ще видите всички тия служби. Това е ясно.

С. Мошановъ (д. сг): Ние не можемъ да знаемъ какво има въ тая папка (Сочи министерската маса)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Това е въпросъ на бюджета, а не на папка. Въ каква форма и организация тия служби ще функциониратъ, бюджетътъ ще реши. Другояче е невъзможно.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Въ този моментъ Вие знаете ли какъвъ бюджетъ ще приемете?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И азъ съмъ билъ опозиционеръ, но такава кука аргументация сега виждамъ.

С. Мошановъ (д. сг): Браво, г. министре.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Да, точно така. Вие не знаете кжде да засегнете. Г. Стайновъ още не знае проекта. Вчера ми каза, че е за закриването на окръжнитъ съвети, а днесъ ми говори противното.

С. Мошановъ (д. сг): А г. Кантарджиевъ какво говорѣше? (Глъчка)

П. Попивановъ (з): Тоя народнякъ осемъ години мълча, нека днесъ приказва.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звънъ)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Последното заседание ми каза, че е за закриване на окръжнитъ съвети, а сега е противъ това. Ошантавъ цѣлата опозиция. (Глъчка)

П. Стайновъ (д. сг): Г. министърътъ на вътрешнитъ работи нѣма любезното търпение да ме изслуша. Каква е моята мисль?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Народняшка мисль.

С. Мошановъ (д. сг): Неговата мисль се по-приближава до Вашата, отколкото мисльта на Антонъ Кантарджиевъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ бихъ желалъ г. министърътъ да запази своето спокойствие и да ми отговори — азъ ще му бжда признателенъ, ако внесе едно освѣтление и особено ако отъ сега обясни какъ ще стане това разпредѣление на функции, което да има нѣщо общо съ съкращенията. Туй искамъ да знамъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Опозиционни автоматически машини се въртатъ тукъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ не мога да зная, когато гласуватъ този законопроектъ, какви намѣрения има Министерството на вътрешнитъ работи, азъ не мога да зная какви намѣрения има Министерството на земледѣлието и другитъ министерства, ...

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Казано е въ законопроекта — нѣма защо да го знаете.

П. Стайновъ (д. сг): ... които евентуално ще поематъ службитъ на окръжното управление. И какъ може г. министърътъ да се сърди на насъ, че го критикуваме. Ние питаме: щомъ унищожавате това, кжде отива и кжде сж Вашитъ икономии? Защото, ако вземемъ законопроекта така, както е представенъ, моето искрено убеждение е, че никакви икономии не се осъществяватъ. Нека г. министърътъ ме опровергае — азъ ще му бжда благодаренъ. Азъ като следя текста на законопроекта, като чета особено членъ 5 и др., оставамъ съ впечатление, че въ сжщность онова, което ще съкратимъ, то сж разходитъ за

дневният на окръжните съветници, които заседават един месец, разходът на постоянната комисия, за председателя и, разходът за един секретар-бирник и за разсилен.

П. Попивановъ (з): Благотворителните отдѣли къде оставатъ?

А. Буковъ (з): Ами-инженери, лѣкари и пр.?

П. Стайновъ (д. сг): Въ края на краищата, както ни каза и г. Кантарджиевъ, отъ общия сборъ на разходитѣ въ България съкращенията даватъ 5—6—7% икономии.

С. Мошановъ (д. сг): Кантарджиевъ каза 1.6%.

П. Попивановъ (з): Раздавателната служба на Сгвора къде остана? Хвърлихте съ милиони тамъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ съмъ съгласенъ да приема и 5% икономии. Съгласенъ съмъ да приема и 10%. Но азъ се питамъ: за тия 5—10% икономии — а вие тамъ казвате 1% — бива ли по тоя начинъ да се отрѣзва едно самоуправително тѣло, да не виждаме отъ сега какво ще стане съ самоуправнението въ страната и да бъдемъ изправени предъ една неизвестност, предъ една много по-голяма централизация, когато въ същностъ управлението трѣбва да става въ контактъ съ народа?

Ето защо, г-да, азъ казахъ и пакъ смѣтамъ, че въ тая форма, въ която е представенъ, законопроектътъ съставлява едно отстъпление отъ принципа на самоуправлението; въ тая му форма той съставлява една крачка назадъ. И, следователно, азъ, и ние, като Демократически говорѣ, смѣтаме, че не може да се унищожи едно такова самоуправително тѣло, безъ да се създаде нѣкакво друго, междинно самоуправително тѣло, между държавата и гражданата, между държавата и общината. Тая е моята идея.

Т. Бошнаковъ (з): Г. Стайновъ! Ако отидете въ нѣкое село да направите събрание, за да защитите окръжните съвети при туй положение, ще Ви убиятъ съ камъни.

С. Мошановъ (д. сг): Е-е-й! Ние имаме сега много по-интересни работи да разправяме отъ тия.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Чакайте да чуемъ заключението, то ще бѣде за закриване на окръжните съвети. Такива сѣ всички народняшки заключения!

П. Стайновъ (д. сг): Г-да! Азъ пакъ дължа да подчертая моята основна мисль: не съмъ за задържане на окръжните съвети въ тая имъ форма.

Т. Бошнаковъ (з): Поправи се! Какво го осудиваш!

П. Стайновъ (д. сг): Имахъ случай да ви обясня това. Азъ съмъ за тѣхното пълно трансформиране, иначе тѣ нѣматъ смисль. Ние трѣбва да ги трансформираме...

П. Попивановъ (з): Кажете начина за трансформирането имъ — Вие сте бившъ министъръ.

С. Мошановъ (д. сг): Като стане министъръ, ще го каже.

П. Стайновъ (д. сг): ... тази е моята идея — а не да ги закриваме по начинъ, какъвто предлага сега г. министърътъ. Кѣмъ какви нови междинни самоуправителни тѣла би трѣбвало да отиде законопроектътъ на г. Гиргиновъ? Ето въпросътъ.

П. Попивановъ (з): Ще приемете ли околийските съвети?

П. Стайновъ (д. сг): Околийски съвети? Азъ идвамъ именно на тая идея за околийски съвети. Г-да! Както знаете, у насъ въпросътъ за околийските съвети се е повдигалъ, по политически съображения, доста често. Още въ 1883 или 1884 г. той е билъ повдигнатъ отъ Драганъ Цанковъ. По политически съображения, за да задоволи мѣстни амбиции — едни имали съвети, други нѣмали — той е предложилъ да бѣдатъ създадени околийски съвети. Впоследствие, обаче, тая идея е била изоставена. Ние я намираме възстановена — да не излагамъ разнитѣ перипетии на въпроса — не въ единъ законопроектъ, а по-скоро въ една речъ на министра на вътрешнитѣ работи г. Райко Даскаловъ. Той представя

единъ законопроектъ отъ 2 декемврий 1922 г. — азъ го имамъ тукъ — ...

П. Попивановъ (з): Него убихте — добре, че сте запазили поне законопроекта му!

С. Мошановъ (д. сг): Райко Даскаловъ не падна убитъ въ България.

П. Стайновъ (д. сг): ... който, обаче, не предвижда създаването на така нареченитѣ „околийски народни съвети“, а говори за окръжни съвети; и самиятъ законопроектъ носи заглавие „Законопроектъ за окръжните съвети“. Обаче въ своята речъ Райко Даскаловъ е намекналъ, че може би ще е по-добре, намѣсто окръжните съвети, да се създадатъ околийски народни съвети. Тая идея оттогава насамъ има, също така, единъ или двама поддръжници, но вънъ отъ тѣхъ тя остава една идея, изолирана въ срѣдитѣ на хората, които се занимаватъ у насъ съ администрацията.

Г-да! За да разберемъ дали сѣ възможни, а най-вече дали сѣ рационални околийскитѣ съвети у насъ, азъ дължа да обърна вниманието ви само на едно обстоятелство — че колкото по-малки сѣ окръжните съвети, толкова по-малко тѣ сѣ дееспособни и толкова по-малка дейностъ сѣ очертавали въ полето на творчеството. Защо Софийскитѣ окръженъ съветъ може да се похвали съ сравнително най-голямо творчество? Той има най-голямъ бюджетъ; има една София, която му дава много приходи. Но да не мислите, че малкитѣ окръжни съвети, съ малки бюджети, развиватъ полезна дейностъ. Вземете, напр., Кюстендилскитѣ окръженъ съветъ, Хасковскитѣ окръженъ съветъ, Пашмаклийскитѣ окръженъ съветъ; тѣ развиватъ сравнително много по-малка творческа дейностъ. Искамъ да ви кажа, че колкото по-малко е междинното, самоуправителното тѣло, толкова по-нерационално то функционира, толкова повече то има разходи, нерационално прѣскани. И ако ние единъ день, не дай, Боже, дойдемъ до тая реформа за околийскитѣ съвети, знайте, г-да, че всичкитѣ недостатѣци на окръжните съвети, които ние днесъ добросъвестно признаваме, ще бѣдатъ въ много по-голяма степенъ напастени въ околийскитѣ самоуправителни тѣла. Тенденцията у насъ отъ освобождението насамъ е да увеличаваме окръжитѣ, а да намаляваме околинитѣ. Това е една тенденция, която не азъ подчертавамъ; тя е общоизвестна: намаляние на околинитѣ — увеличаване на окръжитѣ. И тая идея стига дотамъ — право или криво, оставямъ настрана — щото г. министъръ-председателътъ г. Мушановъ да защитава идеята за областитѣ — България да бѣде раздѣлена на три области. Нѣма да влизамъ въ споръ по това, но искамъ да кажа, че тенденцията е за увеличаване размѣра на окръжитѣ и за намаляване броя на околинитѣ. Ако възприемемъ околийскитѣ съвети, то какво самоуправително тѣло ще бѣде, напр., Котленската околия? Какъвъ бюджетъ какви органи, какви функции, какви обществени служби ще има тя съ своитѣ двама съветника? Ами Свиленградъ, ами Анхиало, ами Василико? Ами знаете ли вие, че Пашмаклийскитѣ околийски съветъ ще има 1½ съветника? Какъ ще управляватъ — това околийско самоуправително тѣло — трима души, избрани за нѣкаква околийска комисия? Какъвъ смисль има? Тѣ ще се събератъ тримата и тримата ще се избератъ за нѣкаква си околийска постоянна комисия или нѣщо подобно. Какъвъ смисль да имамъ въ единъ окръгъ нѣкакви си 4—5—6 постоянни комисии, споредъ числото на околинитѣ? Сега въ единъ окръгъ имаме една и пакъ не я одобряваме, казваме, че нѣма работа и за една. А тогава ще имаме 5—6—7, колкото да околинитѣ. Има ли толкова работа и какъвъ бюджетъ ще иматъ всѣка една? Ще могатъ ли да поддържатъ голѣма санитарна служба, ще могатъ ли да поддържатъ, да кажемъ, приютъ — една околия да издържа приютъ? Трѣбва да има окръгъ, който да отдѣля пари и за приютъ, и за конезаводъ, и за разни свѣжкупителни станции и пр. Околията е единъ много малъкъ обектъ, за да може да съставлява едно творческо самоуправително тѣло. И ще видите — помнете ми думата — че ако дойдемъ до околийското самоуправление, ще се започнатъ борби между околията и общинитѣ, кой кое да заграби. Тогава нѣма да има вече борба между окръжитѣ и държавата, а — между общинитѣ и околийскитѣ самоуправителни тѣла. Околията, казватъ, е една единица по-организирана, по-единна. Г-да! Не можемъ ние днесъ поне, при сегашното административно дѣлене — дали ще можемъ да направимъ друго административно дѣлене, не знамъ — да говоримъ

за единство въ организацията на околните и за единство въ духа. Защото новите средства за съобщение — било железници, било автомобили — разхвърлиха въ различни посоки живота на околните. Вземете, напр., Никопол. Знаете, че половината от околната е привлечена към Плевен. Вземете Орхово — Кнежа. Какво остава за Орхово, кой селянин отива въ Орхово? Нима не чувствувате, че поради новите средства за съобщение животът се концентрира въ Червен-бръг и че той добива едно по-голямо, по-силно фактическо положение, отколкото Луковит? Вземете, напр., Анхиало, Месемрия. Вижте въ Южна България — Пещера и пр. Има редь околии, които съществуват своя живот поради средствата за съобщение и нямат онова единодушие. Защо тогава говоримъ за единъ духъ въ една околия? По-скоро можемъ да говоримъ, при бързите съвременни средства за съобщения, за единъ духъ въ даденъ окръгъ. Защото съ автомобилъ или съ трень днесъ е много по-лесно да отидешъ въ най-отдалеченото мѣсто на окръга, отколкото по-рано се е отивало до околийския градъ. Сега за половинъ часъ сивъ всѣки околийски градъ, а по-рано е трѣбвало 2 дена, за да се отиде въ окръжния градъ. Сега разстоянията въ окръжитъ, съ огледъ на ускоряването на съобщенията, сж се скъсали. Трѣбва да държимъ смѣтка за това скъсяване на разстоянията, като говоримъ за единъ рационаленъ самоуправителни тѣла. При това скъсяване на разстоянията, при тия нови и нови обществени служби, ще видите, че околийските съвети, като самоуправителни тѣла — съ свои бюджети, органи и постоянни комисии — това ще бжде много рационално използване държавните средства, отколкото при сегашните окръжни съвети. Ама нѣкои казватъ: да ги направимъ само консултативни тѣла. Та мислите ли вие, г-да, че, ако се касае за такива тѣла, вие ще можете да ангажирате българското гражданство да отиде да гласува и да праща хора, ако тѣ няматъ отговорни функции и възможностъ да творятъ? Мислите ли, че ще се намѣрятъ такива хора, първокласни общественици, да отидатъ въ тия околийски съвети и да даватъ мнения, които никой не е длъженъ да вземе подъ внимание?

П. Попивановъ (з): Карриеристи нѣма да отидатъ тамъ.

П. Стайновъ (д. сг): Не, нѣма да намѣрите хора за тия околийски съвети. Вземете училищните настоятелства. Изборитъ за училищните настоятелства, ако не е въпросъ въ село да се назначи нѣкой роднина за учител или учителка, какъвъ другъ интересъ възбуждатъ, ако не партизански?

Г. Мариновъ (з): Е! Много лошо мнение имате за училищните настоятелства.

П. Стайновъ (д. сг): Какъвъ интересъ възбуждатъ училищните настоятелства въ градоветъ, ако не партизанско състезание въ изборитъ за тѣхъ.

Ще ви дамъ примѣри отъ други държави, за да видите какви сж тамъ околийските самоуправителни тѣла. Околийските съвети съществуватъ въ Франция, където ги наричатъ *Conseils d'arrondissement*. Но каква роля играятъ тия *Conseils d'arrondissement* и кой става *Conseils d'arrondissement*? Никой.

С. Мошановъ (д. сг): Хората тамъ се подиграватъ съ тѣхъ.

П. Стайновъ (д. сг): Тѣ сж едни мъртви институти. Отъ тия съвети никой не се интересува. Въ тѣхъ се избиратъ хората само за да получатъ единъ медалъ — *mérit agricole* или *palme académique*.

С. Мошановъ (д. сг): Или за да могатъ въ визитните си картички да турятъ титлата *Conseiller d'arrondissement*.

П. Стайновъ (д. сг): Да, или за да пишатъ въ визитните си картички *Conseiller d'arrondissement*.

Искамъ да ви кажа, че тия съвети, които ще сж съществителни тѣла, не могатъ още да предизвикватъ интересъ върѣдъ населението, и особено не могатъ да привлѣкатъ въ своята сръда хора съ доказано обществено положение и съ компетентностъ по финансови и други въпроси. Всѣки иска да влѣзе въ едно тѣло, което има средства, и въ което може да твори. А такава тѣло не може да бжде едно съществително тѣло — околийски, народенъ или какъвто щете подобенъ съветъ.

Така че азъ смѣтамъ, г-да, че въвеждането на околийските съвети у насъ нѣма да бжде една добра реформа, особено, ако тѣзи съвети бждатъ съществителни тѣла.

Тукъ искамъ да ви развия една моя идея, да ви кажа като какво предложение бихъ направилъ за рационализирането, за поправянето на самоуправлението у насъ. Казахъ, г-да, че, споредъ мене, реформата трѣбва да бжде едно засилване функциитъ на окръжното самоуправление, за едно истинско мѣстно самоуправление, но не за една пълна централизация. Значи, реформата трѣбва да бжде не за централизиране, а за разширяване функциитъ на самоуправителните тѣла и за пълното преобразование на досегашните окръжни съвети, като имъ повѣримъ повече функции, за да могатъ да вършатъ полезна работа. Това първо.

Г. Мариновъ (з): Напримѣръ?

С. Мошановъ (д. сг): Ще ви каже.

П. Стайновъ (д. сг): Или пъкъ второто ми предложение, което предпочитамъ, което комбинирамъ съ първото — изъ основа да трансформиране окръжните съвети въ окръжни стопански или каквито искате тѣмъ подобни земеделски съвети — специални самоуправителни тѣла, които да се грижатъ за земледѣлието.

Г. Мариновъ (з): Има законъ за земеделските камари, защо не го приложите?

П. Стайновъ (д. сг): Азъ съмъ убеденъ, че вие, г-да, отъ Земледѣлския съюзъ, които толкова много ме критикувахте и очаквахте да чуete моето предложение, вие, които въ повечето случаи, бѣзспорно, имате връзки съ селото, и които искате да засилите повече интереса на държавата къмъ селското население, които искате да подчертаете още повече интереса на земеделското население къмъ земеделските институти, нѣма да видите въ това мое предложение една партизанска вихodka, целяща да дразни едного или другото.

У насъ, г. г. народни представители, самоуправлението е било замислено още отъ начало, като едно общо управление, което да се занимава съ всичко, да извършва всички функции, които интересуватъ мѣстното население. Целило се е да се прехвърлятъ върху окръга грижитъ за мѣстното население. Обаче, съ течение на времето отъ 50 години насамъ, главно подъ напора на българската действителност, подъ напора на чисто българския животъ и на чисто българското разпредѣление на професията подъ напора на интереситъ на земеделското население, подъ напора на обстоятелството, че земеделците съставляватъ у насъ 75, ако не и 80% отъ населението, ...

Т. Бошнаковъ (з): Имаме си вече още единъ адвокатъ!

П. Стайновъ (д. сг): ... ние виждаме, че духътъ на окръжните съвети, замислени първоначално като общи самоуправителни тѣла, постепенно, постепенно се измѣня и тѣ фактически, бѣзъ дори да се правятъ голѣми промѣни въ законитъ, започватъ да се приближаватъ до едни селскостопански тѣла. По-голямата частъ отъ васъ сж били окръжни съветници — нима не сте видѣли, че окръжните съвети се занимаватъ преди всичко съ въпроси, които интересуватъ най-много българското селско население, българското село, защото селското население е преобладаващо. Така сж насочвани, по силата на обстоятелствата, при нашето българско положение, работитъ на окръжните съвети. Като махнемъ окръжните провѣрители, г-да, които не сж функция на самоуправлението, а функция на контрола на финансовата държавна власт, като махнемъ и различните бюра — за планосни-мане, за водоснабдяване, за строежъ на училища, които, както казахъ, сж кооперативни бюра, и които по-скоро сж проява на общата държавна строителна политика, а не на класически установенитъ функции на самоуправлението, даже ако махнемъ и професионалните курсове — основата на окръжитъ, даже на Софийския и на други — ще видите, че въ сжщностъ основата на голѣмитъ разходи е за земледѣлието и скотовѣдството.

Г. Мариновъ (з): Лъжете се.

С. Мошановъ (д. сг): Какъ можете да отричате такива работи? Г. Кантарджиевъ ви даде данни въ продължение на единъ часъ, но не го слушахте.

Председателстващ Н. Захариев: (Звъни)

П. Стайнов (д. сг): Нашите другари г. Рашко Маджаров и г. Гето Кръстев ще имат случая да ви обяснят какво са направили окръжните съвети в областта на земледелието.

(Пререкания между някои сговористи и някои земледълци)

Но защо възразявате по една идея, по която не бихте могли нищо принципно да възразите, г-да? Защо спорите по този интерес на окръжните съвети към земледелските въпроси? Не трябва ли да бъде тъй? Трябва да бъде тъй. Естествено е — и това трябва да подчертая — че тенденцията на окръжното самоуправление у нас е била да се интересува по специално съ въпросите, които интересуват земледелското, скотовъдското село. Окръжните самоуправителни тела у нас са били селско-стопански тела. По този въпрос ще имате случая да изслушате по-късно обясненията на нашите другари г. Рашко Маджаров и г. Гето Кръстев. Тъ ще изчерпят този въпрос. Остават, значи, основа на окръжното самоуправление грижите за земледелието, скотовъдството, овощарството. Ето истинската почва за едно междинно самоуправително тело у нас — земледелието, скотовъдството и отраслите, близки до земледелието и скотовъдството. Ето точката, от която би трябвало да излезе коренната реформа, коренното преобразование на окръжното самоуправление у нас.

Реформата на окръжните съвети, следователно, в същност би трябвало да бъде по-ясното им извършване по закона вече като селско-земледелски стопански тела. От общи самоуправители тела, каквито са били замислени и каквито са били в началото окръжните самоуправителни тела, въ които участваха и незаинтересовани хора, хора, които нямат нищо общо с земледелието, скотовъдството и пр. земледелски функции, ние трябва да съдържваме да се пр. образува сегашното окръжно самоуправление в едно окръжно, областно, каквото искате, ...

С. Мошанов (д. сг): Стопанско.

П. Стайнов (д. сг): ... по специално стопанско самоуправително тело. Не общо, каквото е сега, което да се занимава с всичко, а едно специално самоуправително тело на селско-земледелско стопанска основа и да се приближи, ако мога така да се каже, до институцията на земледелските камари.

Аз съмтам, г-да, че не може да има и земледелски камари и окръжни съвети. Или едините, или другите. Но най-важното би било да се слъят тия две институции, като приближим окръжните самоуправителни тела към земледелските камари. Това е моята идея. Дали ще ги наречем окръжни земледелски камари или областни земледелски камари, това не е важно. Важно е за нас, че ние създаваме едно ново междинно специално самоуправително тело на селско-земледелска основа. Тъй разбираме аз преобразованието на окръжните съвети.

Има мѣст, г-да, и то важно и полезно мѣсто, само ако така преобразувате окръжните самоуправителни тела. (Пререкания между земледѣлци и сговористи)

Председателстващ Н. Захариев: (Звъни)

П. Стайнов (д. сг): Г-да! Аз мисля, че тая идея няма да бъде чужда на хората тук, които се интересуват за земледелието. И мене ми е най-чуждо, че някои прекъсвания идат от хора, които, боже — и аз вървам — се занимават с земледелие.

Министър В. Димов: Тъ Ви прекъсваха в оня пункт, въ който кавахте, че всичките грижи на сегашните окръжни съвети отивали за земледелието. Тъ искаха да подчертаят, че досега само 5% от грижите на окръжните съвети отиваха за земледелието, а другите грижи отиваха за друго, което няма нищо общо с земледелието. Никой не може да бъде против създаването на един институт, които да се грижат за земледелието.

С. Мошанов (д. сг): Цѣлият бюджет на Земледѣлската банка отивалъ за банкети!... То е сѣщиятъ езикъ. Защо внасяте това дразнение при такъв единъ обикновенъ законъ? (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Говедаров (д. сг): Г. г. народни представители!

Г. Маринов е гласувал винаги бюджетите, които въ течение на 4 години последователно аз съм представял като председател на бюджетарната комисия при Пловдивския окръжен съвет. И вашата група е гласувала винаги предлаганите от мен бюджетите, заедно с другите опозиционни групи.

С. Мошанов (д. сг): (Към земледѣлцитѣ) Защо внасяте тия страсти?

Т. Бошнаков (з): Съгласни ли сте на анкета, да вземем да прегледаме бюджетите на окръжните постоянни комисии?

П. Попиванов (з): Аз ще ви донеса речта на ваш партизанин, окръжен съветник, който след речта си напусна окръжния съвет.

П. Стайнов (д. сг): Г. министърът на благоустройството няма случай да чуе началото на моето изложение, иначе той щеше да види какво разпределение аз правя на функциите на окръжния съвет и кои са истински самоуправителни функции, и кои не са. Ако той би ме чул отначало, аз вървам, че той не би направил тая бележка, която ми направи. — Но аз исках да изтъкна, как, между другото, на първо място расте интересът на окръжните съвети към селските земледелски въпроси, докато по необходимост, естествено, се изпреварват интересите на другите отрасли от държавното управление. Аз исках само да подчертая, че туй засилване към интереса на земледелието и скотовъдството е също естествено и то показва, че земледелските слоеве у нас упражняват един напор, едно влияние, а чрез това дават насока въ окръжното самоуправление. За мене това е едно благоприятно указание, защото то ни показва, като вземем поука от българските условия, въ какво направление трябва да развием тези междинни самоуправителни тела. Аз съмтам, г-да, — това вече не е моя идея, аз се връщам на една идея, която много отдавна се е изтъквала от мнозина, даже и от покойния Райко Даскалов въ неговата реч, която ви цитирам — че на такива самоуправителни тела трябва да се повърят всецело всички служби, които сега са държавни — и ветеринарни служби, и агрономства, и земледелски катедри, и овощарски служби, и разсадници, и съвкупителни станции, и заводи, и пр. и пр. Това е една върна мисъл. Ако създадем такива стопански тела, които ще бъдат контролирани от хора, изходящи от земледелските слоеве, естествено, ние не трябва да оставим тѣ да бъдат съветателни тела, не трябва да ги оставяме да се занимават с трохи от държавното управление, а ще трябва всичко, което интересува местното самоуправление, да бъде управлявано от тях, разбира се, под контрола на държавата. Въ никой момент аз не разбирам пълно откъсване на тия функции от държавното управление. Не! Централната държавна власт ще запази своите ревизори, своите инспектори и началници на отделиния, които ще инспектират и ще дават насоки най-отдолу за приспособяване към местните условия. Самото администриране на тия обществени служби да се развива под близкия контрол и под намѣсата на избраниците и то не на всички граждани, не на всички гласоподаватели, а само на ония, които са заинтересовани въ земледелието и скотовъдството. Това е принципът на специалното самоуправително тело, за разлика от общото. За общото самоуправително тело гласуват всички, и общината се занимава с всичко. А за самоуправително тело, каквото е търговско-индустриалната-занаятчийска камара, гласуват само занаятчиите, търговците и индустриалците. Също и за това специално самоуправително тело няма да гласуват чиновниците или адвокатите на София, а ще гласуват земледелците, които са заинтересовани. И аз съм убеден, че по този начин тѣ ще бъдат върни самоуправителни тела.

Министър В. Димов: Тъ трябва да се наричат земледелски камари.

П. Стайнов (д. сг): Земледелски камари ли, или друго-яче ще ги наречете — не е важно името им — тѣ са едини междинни институти между държавата, гражданите и общините.

С. Мошанов (д. сг): Съюзът на окръжните съвети иска да бъдат наричани окръжни стопански съвети.

П. Стайновъ (д. сг): Наречете ги окръжни стопански съвети, наречете ги земеделски камари, за менъ не е важно името имъ, за менъ е важно да иматъ стопански характеръ и въ тѣхъ да вземе участие преди всичко заинтересованото население.

Г-да! Азъ знамъ кои ще се противопоставятъ на това. Може би ще се противопоставятъ нѣкои политици — впрочемъ, тѣ не сж многобройни — които смѣтатъ, че все пакъ трѣбва да има политика въ окръжните съвети. Ще се противопоставятъ и бюрократитѣ. Азъ не съмъ, който ще отрека ролята на бюрокрацията у насъ. Тя е играла голѣма роля за сътворението на българската държава, но тя е изпълнена съ единъ духъ на централизъмъ и заради туй всички реформи, които създаватъ нови функции за самоуправлението, винаги сж срѣщали съпротивата на тѣзи централни органи, които искатъ да привлѣкатъ, както се казва, юргана къмъ себе си, за да запазятъ цѣлия непосредственъ контролъ и непосредствено управление. На такава една реформа у насъ не се гледа благоприятно отъ тия високи бюрократически кръгове, но азъ мисля, че ако искаме да рационализираме, ако искаме да възприемемъ една свършена, една модерна форма на самоуправление, ние трѣбва да изоставимъ общото самоуправително тѣло, за да отидемъ къмъ такава едно специално самоуправително тѣло. Това е, г-да, идеята, до известна степенъ, ако искате, за професионалното представителство. Азъ смѣтамъ, че професионалното представителство, на обща политическа основа, за Парламента не може да донесе нѣщо добро, но за мѣстни нужди то въ много отношения може да бѣде много по-полезно отъ общото представителство. Да ви дамъ примѣръ съ търговските камари. Каквито и да сж тѣ, може да не сж свършени институти, но все сж дали добри резултати, все пакъ има известна заинтересованостъ въ търговското, занаятчийското и индустриалното съсловия къмъ тѣхъ. Ето пѣтиятъ, г-да, въ който трѣбва да се насочи самоуправлението у насъ! Ние говоримъ, че утре може да имате и камари за работничитѣ, камари на труда, или борси на труда, като специални самоуправителни тѣла. Ние сега имаме такива самоуправителни тѣла за дѣкари, за адвокати — това сж тѣхнитѣ съвети. Има, г-да, земеделското съсловие, което даде такива добри пробы и такива добри инициативи въ областта на кооперацията и въ областта на подобрене земеделското производство и скотовѣдство, не е назрѣло и не се е издигнало дотамъ, да може да вземе по-активно участие въ специалнитѣ самоуправителни тѣла, въ окръжнитѣ стопански съвети? (Голѣмо оживление всрѣдъ земеделцитѣ и възражения отъ сѣжнитѣ) Не, г-да, недейте мисли, че ние правимъ нѣкаква политика, че ние гонимъ земеделството и че само вие имате патента да го защитавате. Ние, въ нашето 8-годишното управление, показате, че нашата грижа за земеделството е много по-голѣма отъ грижата на много минали управления, които сж се наричали земеделски.

Министъръ В. Димовъ: Точно презъ вашето управление не приказвахте това нѣщо. Сега хубаво приказвате.

П. Стайновъ (д. сг): Г-да! И ако азъ настоявамъ на тази идея толкова много, имамъ и други съображения. Вземете, напр., София. Г. г. народни представители! Когато въ София ставатъ избори за окръжни съветници, нѣма непосредственъ интересъ у софийското гражданство. Защо? Защото София е единъ видъ дойна крава, която е предназначена да дава приходи чрезъ своитѣ данъкоплатци въ полза на окръга, но нищо не закача отъ него. И ако окръжното самоуправление върви, ако Софийскиятъ окръгъ разполага съ много пари, това се дължи на сръдствата, които се взематъ отъ гр. София, отъ софийскитѣ избиратели, отъ софийскитѣ данъкоплатци, на които нищо, подъ никаква форма, не се връща, а съ сръдствата се правятъ подобрения само за другитѣ околии. Така е и съ постояннитѣ комисии въ голѣмитѣ градове, като Пловдивъ, Русе, Варна. А ние искаме да създадемъ по-тѣсна връзка между администрацията и онѣзи, които сж администрирани, между управляванитѣ и управляващия. И затова азъ подчертавамъ идеята за специалното самоуправление като една модерна, съвремена идея, като проява на рационализация въ днешно време.

Г-да! За земеделството се налагатъ днесъ повече отъ всѣкогъ едни особени грижи, и едни такива окръжни стопански или земеделски съвети или камари, както щете ги наречете, могатъ да допринесатъ въ това отношение много за рационализиране и подобрене на земеделството у насъ, особено при създаване на комбинации съ земеделскитѣ кооперации и съ институтитѣ на Българската земеделска банка. Този въпросъ, наистина, не е сложенъ тукъ за разглеждане въ неговата основа, той е слаганъ въ

миналото подъ формата на законопроектъ за земеделскитѣ камари, но азъ смѣтамъ, че пѣтиятъ на междинното самоуправление между държавата и общината е тукъ; тукъ е новиятъ пѣтъ, съвременниятъ пѣтъ, рационалниятъ пѣтъ — създаването на едно междинно специално самоуправително тѣло.

И азъ бихъ одобрилъ законопроекта на г. Гиргиновъ, да се премахнатъ общитѣ окръжни съвети, но само при условие, веднага да се създадатъ тия нови самоуправителни тѣла. И ако не мога да одобря внесения законопроектъ на г. Гиргиновъ, то е не толкова затуй, че се премахватъ окръжнитѣ съвети, а затова, че той не ги трансформира, че на мѣстото имъ той не създава нѣкое друго ново, съременно и рационално самоуправително тѣло.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Само стопанскитѣ съсловия, само стопанскитѣ категории ще взематъ участие въ изборитѣ по вашия проектъ, нали?

П. Стайновъ (д. сг): Нѣщо подобно на земеделскитѣ камари.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: То не е вече самоуправително тѣло.

П. Стайновъ (д. сг): Г. министъръ-председателю! Въ науката ние го наричаме специално самоуправително тѣло.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако е специално, то е друго, но не е самоуправително тѣло.

П. Стайновъ (д. сг): Онова е общо самоуправително тѣло, а това е специално самоуправително тѣло. Затуй ние говоримъ за специално управително тѣло, училищно настоятелство, въ изборитѣ за което не взематъ участие всички граждани.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Разбирамъ мисълта Ви. Искамъ да кажа, че това не е самоуправителенъ институтъ.

П. Стайновъ (д. сг): За мене, г-да, самоуправлението не е единъ фетишъ; за мене то е само едно сръдство за едно по-рационално, по-гъвкаво и по-пригодено къмъ мѣстни или специални условия управление. Не смѣтамъ, че на всѣка цена трѣбва да създадемъ нови и нови форми на самоуправителни тѣла, не смѣтамъ даже, че създаденитѣ такива трѣбва да бѣдатъ съ пълно и абсолютно самоуправление и държавата да нѣма никакъвъ контролъ върху тѣхъ. Не. Туй ще бѣде анархия, то ще създаде държава въ държава. Самоуправлението винаги предполага инициативи отъ долу, но контролъ отъ горе, а пъкъ каква свобода трѣбва да се даде на самоуправителнитѣ тѣла и какъвъ контролъ трѣбва да запази държавата върху тѣхъ, това е единъ въпросъ, който ще решите вие, защото въ основата на всѣко управление е Парламентътъ и той ще има да прецени колко сж узрѣли политическитѣ условия и колко сж узрѣли гражданитѣ, които се повикватъ да упражнятъ своето право за избиране на известни самоуправителни институти. Та това не е единъ абсолютенъ въпросъ или фетишъ и Парламентътъ ще има да го прецени.

Колкото се касае за земеделството, въпросътъ за специалнитѣ самоуправителни тѣла е представенъ предъ насъ и ние трѣбва да намѣримъ начинъ да го разрешимъ. Това е моето становище по самоуправлението.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тогава, извънъ земеделцитѣ, ще взематъ участие стопанскитѣ категории — индустриалци, търговци, занаятчи.

П. Стайновъ (д. сг): Да се поясня. Ако е въпросъ за другитѣ стопански категории, каквито сж търговцитѣ, занаятчийскитѣ индустриалцитѣ, за тѣхъ ние вече имаме особени самоуправителни тѣла.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Значи, отдѣлно.

П. Стайновъ (д. сг): Имаме и законопроектъ за тѣхъ, внесенъ презъ времето на Демократическия сговоръ — за окръжнитѣ земеделски камари. При наличността на Министерството на търговията и на търговско-индустриалнитѣ камари, защо трѣбва да се повѣрятъ и на окръга всички тѣзи функции, да отварятъ стопански курсове, да отварятъ професионални курсове, чирашки училища? Кѣде ще му излѣзе крайтъ?! Би трѣбвало съ това да се

занимава само едно специално самоуправително тѣло — търговско-индустриалната камара. А другитѣ въпроси извъ областта на земледѣлие, скотовѣдство, овощарство, пчеларство, бубарство, всички прояви на земледѣлието и скотовѣдството ще бѣдатъ подѣ контрола на тѣзи окръжни стопански земледѣлски съвети.

Това е моето становище по въпроса за реформата, която ни предлага г. Гиргиновъ.

Специално по законопроекта азъ бихъ могълъ да кажа само това. Ако, да кажемъ, Народното събрание се солидаризира съ г. министра и приеме реформата така, както е, което би ме учудило (Оживление всрѣдъ земледѣлцитѣ), тогава азъ смѣтамъ, че е една грѣшка, дето окръжнитѣ провѣрители, които занаяпредъ ставатъ финансови провѣрители, се предаватъ на окръжния управителъ.

Ние имаме създадени така нареченитѣ окръжни смѣтни палати. Азъ смѣтамъ, че се извърши една голѣма грѣшка, като се премахнаха окръжнитѣ смѣтни палати. И тази година, когато се направи смѣтка, съ колко сѣ се увеличили нередовноститѣ въ мѣстнитѣ самоуправителни тѣла и въ другитѣ държавни учреждения, ще видите, че ще стигнатъ цифрата стотици милиона лева. Реформата, която се направи миналата година, като се намалиха съ 10—13 милиона лева разходите, ще видите, че ще излѣзе много по-скѣпа. Ние имаме интересъ тия смѣтни палати да ги развиемъ даже до степенъта на окръжни административни сѣдилища, ние имаме интересъ да имъ повѣримъ контролата и на мѣстното общинско самоуправление. Не можемъ да имаме толкова довѣрие на единъ окръженъ провѣрителъ, който се изпраща отъ постоянната комисия и особено отъ окръжния управителъ, колкото на единъ провѣрителъ, който се изпраща отъ окръжната смѣтна палата и се ползува съ несмѣняемостъ. Искате ли да имаме здравъ контролъ, искате ли да издигнемъ престижа на секретарь-бирника, да бѣде контролиранъ и предпазанъ отъ слабости, отъ поддавания на известни злоупотрѣбления...

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Въ всѣки случай презъ вашето управление секретарь-бирницитѣ най-много крадѣха.

П. Стайновъ (д. сг): ... истинското сръдство за постигане на това е да направите контрола независимъ, не да оставите окръжния управителъ да предлага провѣрителя за назначение или да го уволнява, а да предоставите това на окръжната смѣтна палата. И азъ мисля, че г. министъръ-председателъ и г. министърътъ на вътрешнитѣ работи ще иматъ случай да преценятъ по-здраво тази реформа и нѣма да се откажатъ да привѣржатъ тия окръжни провѣрители къмъ окръжнитѣ смѣтни палати или поне да направятъ назначаването имъ да не зависи отъ промѣняване на окръжния управителъ или на режима. За тая реформа имамъ и редъ други съображения, които ще изтъкна при второто четене на законопроекта.

Подпредседателъ: Н. ЗАХАРИЕВЪ

Вследствие на тия съображения, г-да, които изтъкнахъ, нашата парламентарна група нѣма да гласува законопроекта на г. д-ръ Гиргиновъ, защото премахва едни самоуправителни тѣла, безъ да създава други; защото вмѣсто да рационализира, вмѣсто да трансформира, вмѣсто да подобри мѣстнитѣ самоуправителни тѣла, той ни води къмъ една централизация, която ще бѣде пакостна за българската държава. (Ржкопѣскания отъ сговориститѣ — крило Ляпчевъ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите да вдигнемъ заседанието. За утре предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Отговоръ на запитването, отправено отъ народния представителъ Никола Захариевъ къмъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти относно порядкитѣ въ Българската земледѣлска банка.

Второ четене законопроектитѣ:

2. За измѣнение и допълнение на закона за данѣка върху приходитѣ.

3. За етажната собственостъ.

4. За измѣнение и допълнение закона за събиране прѣжитѣ данѣци.

5. Първо четене законопроекта за закриване на окръжнитѣ съвети (Продължение разискванията).

Доклади:

6. На комисията по провѣрка на изборитѣ (Старозагорски, новозагорски и горноорѣховски).

7. На прошетарната комисия.

8. Разглеждане заявлението на народния представителъ Асенъ Бояджиевъ да му се отпуснатъ дневнитѣ пари за времето, презъ което е билъ затържанъ въ затвора.

9. Първо четене предложението за измѣнение нѣкои членове отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

10. Второ четене законопроекта за кариеритѣ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 55 м.)

Секретарь: Н. ГАВРИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ